

РАДУЙМОСЯ – ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!

XX

БАТРА

ISSN 1232-2776

"Ту мене мати породила,
солодким молоком кормила,
ту хочу жити, умирати,
де жили мій отець і мати".

Рік XI. № 1 (36) січень 2002 р. Видання Об'єднання лемків у Польщі

З Різавом Христовим!

Зі Святим Йорданом!

ДОРОГІ ЧИТАЧІ, Члени ОП у Польщі і Канаді, ООЛ в Америці, Т-ва "Лемківщина" в Україні, СРУ Словаччини, Союзу русинів-українців Югославії, ОУУП, СУП уП, і СКУ!

З 2002-літтям РІЗДВА ХРИСТОВОГО хай світла радість приходить у ваші хати, засіваючи серця зерном надії, любові і миру. Нехай Різдв'яні Дзвони принесуть Вам щастя, здоров'я, всякий добробут, веселість і злагоду, а Новонароджений Ісус нехай всіх благословить!

Вклонімся разом Божому Дитятку!

ХРИСТОС НАРОДИВСЯ! СЛАВИМО ЙОГО!

Читайте у „БАТРИ”

10 Років журналу БАТРА	3
Tożsamość narodowa Łemków	5
Видавничі новини	6
Їх зберегла віра	9
Лемківська культура на Любускій землі	9
Наша нещасна лемківська доля	11
Тече вода з-під явора коломутна	13

Іван Головачук

3 НОВИМ РОКОМ

Сніг пухнястий милу землю вкрив віття ...

Нічка ... Всяди хижи сяють.

Новий рік із третього тисячоліття

Витат Вас у світі й в краю

Принюс повну торбу діб прекрасних,

Жеби жити нам родинно,

Ї творити вперто тото в часі ясним,

Што оміцнят нас надійно.

Жичит вшитким нам здоров'я і єдності,

Бо у тим велика сила,

Што досягат в часі вічної високости,

Як карпатська земля мила.

Іщи дуже просит лемків Рік Новенький

Не дробитися на части,

Бо частинки, знайте, сут дрібненьки

Гинут, як мікроби в пасти.

Єст у него добрих жичинь дуже – дуже

І лем вшитки сут гуманні.

Щиро прагне би розквитли, ниби ружи,

Та принесли плоди гарні.

Вам, молодим людям жичит жити дружно,

Мати жени і мужів добрих,

І ростили мудрих діти, коти мужньо

Могли б стати й проти кобри.

Но, а старим милим дідам і бабусям

Бажат втіхи і міцности,

Би їм било як в повітрі здоровим гусям,

Лем легенько в час старости.

Вшитким людям прагне уроджаю,

Жеби мали хліб в хижинах,

І любилися, як тоти пташли в гаю,

Всі народи в країнах.

Цілій нашій рідній хвійній Лемківщині

Жичит іщи раз розмаю,

Най ей мирним дітям всяди в часопліні

Божі вчинки помагают.

Най ся сповнят святі мрії, їх лагідні,

Так людяни і яскрави,

Што їх вічно манят жити в селах рідних,

Як на луках тоти трави.

Як вам даст Африка й Америка

Уживайте поле гардий двір ... ,

Не забудте говірку – то метрика,

Же ви лемки, діти рідних гір.

Pismo dotowane przez Ministerstwo Kultury.

**10-ЛІТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ
УКРАЇНИ в Кракові 30.08.01**

1. Очікування на посла і працівників посольства,
2. Виступ артистів на балконі Фундації св. Володимира,
3. Артисти з України,
4. Амбасадор України у Польщі Дмитро Павличко ділить торт 10-ліття,
5. Перед входом до Фундації св. Володимира.

10 РОКІВ “ВАТРИ”

В липні 1992 року вийшла з друку 16 сторінкова наша перша “ВАТРА”, яку постановили ми видавати як пресовий орган ГУ ОЛ. Завдяки св.п. Михайлу Ковальському, якого обрали ми головним редактором розпочався систематичний випуск нашого журналу. В ньому, між іншими написано; про Перший конгрес лемків в Тернополі, Богдана І. Антонича, Никифора Дровняка, Григорія Пецуха, Ярослава Полянського, Володимира Грабана, боротьбу з наслідками акції “Вісла”, в'язнення українців в Явожні, втрачене село Красна. На останній сторінці поміщено карту Лемківщини. *Фотонабір і технічна обробка – редакція “Наше слово” (Анатоль Кобеляк).*

Друге число “ВАТРИ” від липня 1993 р. Формату А4, 20 сторінкове писало про; Михайла Дзіндзьо, Володимира Хиліяка, Мар'яна Ковальського. У ньому представлено становище ГУ ОЛ в справі Світового конгресу русинів, що відбувся 22-23.05.1993 р. в Криниці. Ломка і фотонабір – “ТИРСА”.

Третій номер “ВАТРИ” з жовтня 1993 р. – 8 сторінковий присвячений Всесвітньому конгресу світової федерації лемків, який відбувся 8-10 серпня 1993 р. у Львові. У ньому подано також інформацію: “що треба знати жертвам депортаційної акції Вісла”. Також надруковано пропозицію проекту реприватизаційного закону. *Ломка і фотонабір “ТИРСА”.*

Четверту “ВАТРУ” 16-сторінкову видано початком січня 1994 р. В ній багато місця виділено Президії Світової федерації лемків і ГУ ОЛ. Поміщено інформацію: “як почати заходи про зворот майна загарбаного в наслідок акції Вісла”. *Ломка і фотонабір “ТИРСА”.*

П'ятий № “ВАТРИ” (квітень 1994) 24-сторінковий друкує “Становище ГУ ОЛ на спіткання представників народних меншин і Гельсинського комітету, відбуте в днях 16-17.10.1993 р. в Варшаві. Розпочато допис про політику польонізації лемків в Польщі на основі тайних документів та зрадницьку працю Лемко-союзу в Америці на шкоду власного народу. Вперше розпочато друкувати “Дитячу сторінку” і на останній сторінці розпочато поміщати графіки Василя Мадзеляна. *Ломка і фотонабір “ТИРСА”.*

Шосте число “ВАТРИ” (32 ст.) від липня 1994, продовжує друкувати допис про польонізацію лемків. Розпочато друкувати спомини в'язнів Явожна А. Трохановської і о. митр. С. Дзюбини. Сьома “ВАТРА”, 36 ст. з жовтня 1994, інформує про ІІ. З'їзд Об'єднання лемків у Польщі.

Восьму “ВАТРУ”, 28 ст. від січня 1995, присвячено другому з'їзду Об'єднання лемків у Польщі.

“ВАТРА” № 2(9), 24-сторінкова з квітня 1995, графічно представляє схему ходу заходів про майно втрачене після акції “Вісла”.

“ВАТРА” № 3(10) від липня 1995, надрукувала допис Петра Смереканича – колишнього засновника і редактора “Нашого Лемка”, а по 60 роках передає естафету поколінням “Ватри” і “Лемківським Дзвонам”. Передруковано з “Rzeczpospolita” № 111 – 15.05.1995 г. статтю „Zakarpacie: województwo z rządem emigracyjnym”, в якій показується дії політичного русинства.

“ВАТРА” № 4(11), від жовтня 1995, друкує виступ Василя Шлянти на засіданні Сеймової комісії до справ національних меншин. Від того числа у “Ватрі” поміщається сторінка з альбому “Чарівна Криниця” в опрацюванні Осипа Величко.

“ВАТРА” № 1(12), з січня 1996 р. пише про співпрацю Центральної ради СРУ Словаччини і Головної управи ОЛ у Польщі, про шану мученикам Талергофу та 50 річчя закінчення Другої світової війни.

У “ВАТРИ” № 2(13), від квітня 1996 р., Л. Галь пише про “Советську спадщину”.

“ВАТРА” № 3(14) (липень 1996) пише про російську ересь у Вселенській Православній Церкві та друкує зауваги до “Лемківської сторінки” в “Нашому слові”.

“ВАТРА” № 4(15) (жовтень 1996) пише про неустанне змагання ОЛ проти наслідків акції “Вісла”, друкуючи письма вислані до влад України і Польщі. Інформує, що 6.06.1936 р. створено Організацію Оборони Лемківщини в Америці. Левко Галь розпочинає розмову (яка продовжується в кількох наступних номерах) з Михайлом Донським про спроби організування громадсько-культурної діяльності в І-му півріччі 1945 року в Західній Лемківщині. У “Ватрі” розпочато постійно друк сторінок: “Презераме стари фотографії... і стари документи”.

“ВАТРА” № 1(16) (січень 1997) пише про Семінар слов'янських національних меншин, який відбувся в Шмохціцах біля Будишина в Німеччині.

“ВАТРА” № 2(17) (квітень 1997) багато місця присвячує 50 роковинам ганебного вигнання – акції “Вісла”. Др Ярослав Мокляк розпочинає довгу статтю про український національний рух на Лемківщині в міжвоєнному періоді у Польщі. “Ватру” видано також англійською і німецькою мовами. Ломка і технічне оформлення; FHU „LEBO” Gorlice.

“ВАТРА” № 3(18) (липень 1997) продовжує теми розпочаті в попередньому номері.

“ВАТРА” № 4(19) (жовтень 1997) друкує відозву до Сейму РП в справі акції “Вісла” та пише про ІІ. Світовий Конгрес СФЛ. Що відбувся 8-10.08.1997 р. у Львові.

У “ВАТРИ” № 1(20) (січень 1998) поміщено матеріали з ІІІ. З'їзду ОЛ і про політичний русинізм на Словаччині та розпочато дописи п.з. “Іх зберегла віра”.

“ВАТРА” № 2(21) (квітень 1998) розпочинає друкувати статті „Nazwa „RUŚ” i „UKRAINA” i ich znaczenie historyczne” а також друкує: Dekret z dnia 27 lipca 1949 r. o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego та подає інформацію як старатися о привернення загарбаного в наслідок цього декрету майна.

“ВАТРА” № 3(22) (липень 1998) пише про церковні справи в Україні

“ВАТРА” № 4(23) (жовтень 1998) розпочинає друкувати “Історичний календар”.

“ВАТРА” № 1(24) (січень 1999) друкує допис про лемків в Америці зі Ждині і Гладішова.

“ВАТРА” № 2(25) (квітень 1999) інформує колишніх в'язнів Явожна як вести заходи про відшкодування.

“ВАТРА” № 3(26) (липень 1999) згадує про відхід у вічність Михайла Ковальського – головного редактора “Ватри”, подає думки напередодні 2000-ліття християнства.

“ВАТРА” № 4(27) (жовтень 1999) інформує про пробу створення музею Б.І. Антонича в Горлицях, пише про сьгоднішні людські драмати в'язнів Явожна та подає Правну експертизу в справах індивідуального звороту нерухомого майна

“ВАТРА” № 1-2(28-29) (січень-квітень 2000) подає вістку про 10-ліття ОЛ, розпочинає друкувати спогади І. Шафрана п.з. “Наша нещасна лемківська доля”) та про села, які вже не існують на Лемківщині.

“ВАТРА” № 3(30) (липень 2000) поміщає статтю п.з. “До 2000-ліття Християнства” та матеріали з міжнародної наукової конференції “Десять років демократії (1989-2000) – здобутки і втрати”.

“ВАТРА” № 4(31) (жовтен 2000) згадує про працю ОЛ і наші імпрези.

“ВАТРА” № 1(32) (січень 2001) пише про четвертий з’їзд ОЛ, засідання Президії СФУЛО в Ждині, конференцію про права національних меншин, а С. Семенюк відповідає Московським лицемірам з Почаєвської лаври.

“ВАТРА” № 2-3(33-34) (квітень-липень 2001) друкує дискусію „*Tożsamość narodowa Łemków*”, пише про першу „*Vamru*” в Америці.

“ВАТРА” № 4(35) (жовтень 2001) поміщує інформацію важливу для виселенців акції “Вісла” та кольорову вкладку фотографій з XIX. “*Vamru’01*” у Ждині і X-ліття незалежності України – Київ’2001, а також друкує роздуми про історію західно-українських земель.

На протязі майже 10 років наш пресовий орган видавали ми власними фондами і спертям жертводавців та завдяки суспільній праці редакторського колективу. Від 2001 року перший раз ми одержали дотацію на видавання нашого квартальника, што дозволило зробити кольорову вкладку чи обкладинку.

Дуже просимо Читачів включитися до редагування, присилайте свої пропозиції, та зауваги і дописи, редагуємо разом нашу “ВАТРУ”.

(пш)

Іван Головчак

СЛОВО ПРО ЖУРНАЛ

(На 10-ти річчя ...)

Ти неначе чар той “ВАТРО” наша,
Бо коли Тебе все читаю,
Так чомусь приємно серцю,
Ніби гай той розквітаю.

Відчуваю Твоє притягання,
Що людей зближа родинно,
І зціля рядками поважання
Повних приязню постійно.

Ти все говориш правду люду,
Вносиш ясність в розуміння,
Розганяєш хмарню облуду
Віхрив непорозуміння.

Дружелюбністю міцниш народи,
Щоби у мирі розквітали,
І під саявом вічної свободи
Майбуття своє вітали.

Дай творцям твоїм, о Боже, сили,
Щоб жилось їм медово,
Й радо у віках Тебе творили
Так корисно – колисково.

Будь же “ВАТРО” наша в кожній хаті ...
Хай усі Тебе читають,
І духовно будуть так багаті,
Буцим соком флора краю.

ЛЕМКИ І ГЕРЬ УКРАЇНИ

Багато років тому, коли був ще малим хлоп’ям, запитував у тата: – А чому лемки? Чому так прозиваються?

Тато знижував широкими плечами, смутніло його обличчя, мабуть линув подумки у рідний край, а потім, після довгої мовчанки, сумно говорив:

– Точно не знаю... Але говорили старі люди, що називають нас так за слівце „лем”, яке любимо часто вживати...

Я прислуховувався до мови тата, але оте загадкове „лем” злітало з вуст його не частіше як і будь-які інші слова. – Ой, щось тут не так – думалось.

Летіли, мов лелеки у вирій, роки. Давно вже не має на цьому світі тата, царство небесне душі його. Вже й мені голову та вуса припорошила білим снігом довічна зима пережитого. Незалежною між народами стала Україна, з’явилося чимало літератури з її історії. Правдивої і не дуже. Читай, думай, хто ти і що ти, і де твоє коріння. І чому тебе серед українців зовуть лемком. Відразу зауважу: науково обгрунтованої теорії походження назви частини українців я не знайшов. Але, гадаю, наблизився до розгадки цього таємничого імені.

Якось потрапила мені до рук „Велесова книга”, з якої уперше знав про уквів – волхвів, мудреців ще дохристиянських часів. Укві – волхви. Хоронителі народної мудрості, знавці астрономії та медицини, автори героїчних пісень, які вони записували на дерев’яних дощечках задовго до Кирила й Мефодія – слов’янських просвітителів вже християнської доби. І ось у цій „Велесовій книзі” (упорядкування ритмічного перекладу, підготовка автентичного тексту, довідникові матеріали Б. Яценка, загальна редакція В. Довгича) знаходжу такі слова: „Та бо Магура співає пісню свою, кличе до січі”.

Магура, Магура... Де я раніше чув це магічне слово? І пам’ять допомогла: та це назва гори, що серед інших височіє біля татового села Свіржова Руська! Це про нього багато років тому чув казкові розповіді, про навколишні гори і, зокрема, про Магуру. А нещодавно віднайдений родич пан Іван Щербачі Львова надіслав ксерокопію власної статті „Втрачене село – Свіржова Руська” („Український альманах”, 1999 р.), де досить докладно описав околиці рідного села, життя у ньому працюючих лемків, назвав відомі прізвища. Серед багатьох святинь згадав і гору Магуру.

Перечитую „Велесову книгу” до останньої сторінки і вже у кінці її, у глосарії, знаходжу пояснення слова Магура. І це не що інше, як „Мати – Птиця, Тотем, лелека”! Отже, лелека був тотемом, родоначальником і охоронцем, за віруванням стародавніх лемків, їхнього роду. Лемків, бо саме вони мешкали з правіку в Карпатах, вони дали назву горі. Саме вони поклонялися птахові, обожнювали його. То ж закономірним буде припущення: назва частини українського народу походить від імені тотема – лелеки.

Культ лелеки поширився на всі українські племена, що свідчить про неостанню роль лемків у всьому українському світі бодай дві тисячі років тому. Ще й сьогодні у селах України люди допомагають цим птахам змостити гніздо саме у їхньому обійсті: кладуть на сараї, чи на сухому (зрізавши вершину) дереві старе колесо. І вже тоді, коли птах поселився в обійсті селянина, люди намагаються з повагою ставитись до запрошеного у сусіди птаха. З лелекою в українців пов’язано багато різних пісень, оповідань, легенд, прислів’їв,

приказок і символіки. Стилiзованi зображення птаха, як нам видається, стали символом державностi кийвських князiв. Гербовий знак специфiчних обрисiв з'являється на монетах Володимира Великого, пiзніше – Святополка та iнших князiв. Його також знаходили археологи пiд час розкопок Десятинної церкви у Києві. А потiм, через багато столiть, пiд час Першої свiтової вiйни 1914 – 1918 та боротьби за становлення Української держави 1917 – 1922 рокiв, збережений у генетичнiй пам'ятi народу, він знову вiдродився символом Української Народної Республiки завдяки художниковi Д. Нарбуту. Гербом незалежної України стилiзований малюнок священного українського птаха став i в серпнi 1991 року. Цього разу назавжди!

Дехто з українських патріотiв, докладно не знаючи iсторiї походження національного гербу, спрощено називає його тризубом. На наш погляд це невiрно, та й принизливо щодо народної святинi. Магура – ось iм'я нашого герба, бо ж Мати – Птиця є охоронницею українського роду. До того ж Магура – це символ повернення тих українських земель, якi внаслiдок полiтичних спекуляцiй вождiв та генсекiв, всупереч волi народу, залишилися поза етнiчними i державними кордонами України.

Володимир Щерба м. Шрамiвка на Черкащинi

«МАРКО БОБК»

Ciąg dalszy z q 4(35)

TOŻSAMOŚĆ NARODOWA ŁEMKÓW

Liderzy Stowarzyszenia Łemków uważają dawnych działaczy rusińskich takich jak Paweł z Krosna (zmarł w 1517 r.), A. Pawłowycz (1819-1900), A. Duchnowycz (1803-1865), A. Dobrjanski (ur. 1817 r.), F. Toroński (1838-1901), K. Aleksijowycz (1830-1916), J. Przysławski (1831-1909), M. Humecki (1842-1899), Wł. Chylak (1843-1893) i im podobnych, za łemkowskich twórców a w tamtym czasie jeszcze nikt nie znał pojęcia „Łemko” ani sami Rusini nie deklarowali swojej tożsamości jako łemkowska. Dopiero pod koniec XIX w. pierwszy raz A. Toroński użył tego słowa, które nie było znane nikomu a wprowadzono je koniunkturalnie do powszechnego użytku dopiero po wysiedleniu Łemków (1947), w czasie, kiedy tworzono negatywny stereotyp Ukraińca. W okresie międzywojennym czyniono różne próby i starano się upowszechnić tę nazwę w szkołach, urzędach i w wydawnictwach, jednak w powszechnym użytkowaniu wszyscy i wszędzie używali słowa „RUSIN” a nie „Łemko”.

Ww. działacze walczyli o sprawę „Rusinów”, w dzisiejszym pojęciu „Ukraińców” a nie „Łemków”. Podobnie jak oni myśleli późniejsi twórcy: I. Rusenko (1890-1960), J. Dudra (1894-1974), O. Gyza (), M. Burjak (1903-1986), M. Sobyn (1920-1979), T. Dokla (1931-1982), J. Polański (1930-1994). Nawet dzisiaj żyjących łemkowskich działaczy takich jak: S. Romaniak, I. Hołowczak, S. Woźniak, I. Krasowski, A. Jadłowski, M. Budiak, W. Graban, P. Stefanowski, M. Oleśniewicz, T. Kuziak, A. Słota, W. Koczerha i wielu innych nie można uważać tylko za Łemków, gdyż ich twórczość sama mówi za nich, że są Łemkami – Ukraińcami. Niektórzy z nich należą nawet do Związku Literatów Ukrainy, inni jednoznacznie wypowiadają się przeciwko działaniom prof. P.R. Magosci.

Jeszcze inni działacze rusińscy jak: H. Tkaczow (1751-1841), M. Małyniak (1851-1915), W. Kuryło (1861-1940), T. Myszkowski (1861-1939), E. Wenhryniewicz (1887-1961), T. Kuryło (1891-1945), byli rusofilami, dokładniej moskofilami, gdyż ich celem było stworzenie jednego russkiego narodu, z połączenia Białorusi, Ukrainy i Rosji na czele z Moskwą.

Świadomość narodowa niektórych ideologów podczas tworzenia łemkowskiej narodowości przeformowała się z ukraińskiej świadomości na łemkowską, pod wpływem różnych czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Do tych pierwszych należałoby zaliczyć politykę poszczególnych polskich rządów, w różny sposób oddziałującą na tworzenie narodu łemkowskiego, a także wpływ innych państw, z ich agendami, które były i są wrogo nastawione do Ukrainy. Czynniki wewnętrzne to, ambicja bycia pierwszym wśród pierwszych, zwrócenie na siebie uwagi innych i bycia ich przywódcą, pogon za sławą i niekiedy szukanie korzyści materialnej. Wszystko to prowadzi do rozbicia etnicznej grupy Łemków i ich polonizacji, czyli jest drogą donikąd.

Jeszcze o Góralach polskich

W związku z zamieszczeniem w poprzednim numerze „WATRY” zdjęcia – „GÓRALE POLSCY”, otrzymaliśmy list od p. Jerzego Starzyńskiego, prezesa Zarządu ZPiT „Kyczera”, którego osoba znajduje się na pierwszym planie tego zdjęcia i który czuje się urażony, odczuwając, iż sprawa dotyczy Jego osoby i prowadzonej przez Niego działalności.

Zjednoczenie Łemków oraz Redakcja kwartalnika „WATRA” z całym szacunkiem odnosi się do działalności kulturalnej, dorobku artystycznego i archiwalnego autora listu, czego wyraz dawaliśmy wielokrotnie corocznie zapraszając zespół do udziału w programie „Łemkowskiej Watry” w Zdyni.

Pan J. Starzyński wyjaśnia, że na odwrocie pocztówki widnieje zamieszczona informacja: „...Łemkowyna”, zespół regionalny Łemków, uczestnik XXIII. Międzynarodowego Festiwalu Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem”, i załącza kserokopię odpowiedzi Wydawnictwa Tatrzańskiego w Zakopanem, na protest Zespołu „Łemkowyna” w sprawie umieszczenia na pocztówce napisu „Górale polscy”. W tym piśmie m.in. napisano, że „Impreza pn. „Zbójnicki Zbryk” była przeglądem polskich zespołów góralskich (podkr. red.) (nie występował w niej nikt z zagranicy) i miała za celu wyłonienie polskiej reprezentacji na Międzynarodowy Festiwal Ziemi Górskich.”

Pan Jerzy Starzyński pisze: „organizatorzy festiwalu wydali materiały reklamowe (kalendarz i widokówki) mające promować zespoły z Polski (górali z Polski, lub używając formy przymiotnikowej – górali polskich) na tej prestiżowej imprezie.” Wynika z tego, iż dla p. Starzyńskiego Górale z Polski i Górale polscy oznacza to samo.

Pierwszy raz po dziesięciu latach od wydania widokówki dowiadujemy się, iż Zespół Pieśni i Tańca „Łemkowyna”, z Bielanki złożył protest w sprawie treści nadruku reklamującego zespół. Zdziwieniem napawa fakt, iż protest ten nie został podany dotychczas do wiadomości żadnemu z czasopism ani organizacji mniejszości narodowych w Polsce i pozostawał nieznanym. Brak takiej informacji sugerował, iż pokazany zespół identyfikuje się z Góralami polskimi.

W zamierzeniu redakcji, zamieszczenie widokówki zespołu „Łemkowyna” w „WATRZE” nie miało być dyskredytowaniem osób na niej pokazanych a jedynie ukazaniem skutków identyfikacji narodowej tylko łemkowskiej, w konsekwencji prowadzącej do spolszczenia grupy górali etnicznie niepolskich, co przewiduje również pan Andrzej Kopczak (w swej wypowiedzi podczas spotkania Naukowego Koła Identyfikacji Europejskiej w Katowicach).

Dalej w piśmie Towarzystwa Tatrzańskiego napisano: „(...) W imprezach Święta Gór – przed wojną wyłącznie polskiego – brali

удział przedstawiciele wszystkich odłamów góralszczyzny, zamieszkujących ówczesne polskie ziemie górskie – od Śląska do Czarnohory. Odrębność narodowa czy przynależność religijna i kulturowa nie była wówczas przeszkodą do przyznawania się do polskości górali (podkr. red.)

(...) Usunięcie napisu „Górale polscy” nie jest możliwe – wido-kówki zostały już wydrukowane. Nie jest również możliwe wycofanie nakładu – tak ze względów finansowych, jak i wobec faktu, że znacz-na jego większość została już rozprowadzona lub zamówiona.(...)

Raz jeszcze podkreślamy, że naszym zamiarem nie było zaciera-nie różnic narodowościowych czy dyskryminowanie Państwa trady-cji i kultury, a jedynie uwidocznienie faktu, że mimo owej odrębności Łemkowie, których niegdyś brutalnie represjonowano właśnie za ową odrębność czując się z polską góralszczyzną związani, że reprezentują ją na forum międzynarodowego folkloru.

(...) Właśnie bogatą kulturę P o l s k i reprezentuje obecnie Wasz zespół i dlatego jego wizerunek znalazł się w serii „Górale polscy”. Proszę przy okazji obejrzeć przedwojenne pocztówki Stry-jeńskiej przedstawiające stroje ludu p o l s k i e g o (także z terenów wschodnich), zobaczyć tytuły dzieł Kolberga („Pieśni ludu p o l s k i e g o” – m. in. Pokucie, Przemyśle, Wołyń) – i tp.

Liczymy, że w ten sposób nieporozumienie zostanie wyjaśnione – kużytkowi polskiej kultury i łemkowskiej tradycji... Dr Maciej Pinkwart.”

Jak wynika z treści tego wyjaśnienia, Wydawnictwo Tatrzaskie na czele z jego prezesem dr Maciejem Pinkwartem stosuje przedwo-jenną endecką politykę wobec mniejszości narodowych. Aby „Łem-kowyna” mogła wystąpić na ich imprezie, wpisano ją, wbrew jej woli, jako zespół polski i oświadczone, że ma być z tego faktu bardzo dum-na. Czy to nie krok do polonizacji, a dla nas donikąd.

Stefan Hładyk
Piotr Szafran

ВИДАВНИЧІ НОВИНИ

Leksykon kultury ukraińskiej

„Dokładniejsze zapoznanie się z dziejami cerkwi ruskiej (nie rosyjskiej – red.), poznanie tym samym win (podkreślenie – red.), które nasi przodkowie względem Unii i narodu ruskiego zaciągali i przyznanie się do nich jest najlepszym do osiągnięcia tego celu (pojednania – red.) środkiem.”

Ks. Bp E. Likowski – „Unia”

Розпочав я презентацію праці проф. Влодзімежа Вільчинського „Leksykon kultury ukraieckiej” думкою єпископа Е. Ліковського, бо, як здається, у цій дуже потрібній праці не зовсім прислухувались до його мудрих порад. Хай мені Шановний Автор простить!

Працю „Leksykon kultury ukraieckiej” видала Вища педагогічна школа (WSP) в Зеленій Горі (сьогодні Університет Зеленогірський). Як здається, це перша у Польщі праця присвячена українознавству. Досі були тільки окремі гасла чи статті в енциклопедіях. Працю проф. В. Вільчинського відрізняє від усього попереднього це, що в цілому і виключно, як видно з титулу, трактує про українську культуру. Хоч правду кажучи, „Leksykon” виходить поза поняття культури sensu stricto, тому можна вважати цю працю, як малий енциклопедичний словник чи довідник українознавства. Належить проф. В. Вільчинському визнання за відвагу взятися опрацювати „Leksykon” беручи до уваги пануючі ще в окремих середовищах Польщі стереотипи про Україну, її історію, а культуру зокрема. „Leksykon” містить біля 2000 гасел – імен, понять, подій тощо. Як кожна піонерська, праця В. Вільчинського напевно не є досконалою і вчені дадуть свою оцінку, щоб тільки об’єктивну і без пристрастей. Але українознавче значення „Leksykonu” годі не доцінити, бо де у Польщі сьогодні, не згадуючи про вчорашнє, вчать історії України, літератури і української культури?

Окремі наукові конференції чи семінари, не вичерпують питання і не мають широкого познавального характеру. Очевидно, є кілька кафедр української філології і кілька середніх шкіл з українською мовою навчання, але все це не має великого впливу на загал польського суспільства. „Lek-sykon”, як мала енциклопедія українознавства, сподіваємося, що буде служити широкому колу суспільства, а зокрема тим, які цікавляться українством. Мали ми право сподіватися, що з ініціативою видання такого дослідника виступить ОУП, а опрацюють Польське Українознавче Товариство спільно з кафедрами української філології якогось університету (До

речі, проф. В. Вільчинський є членом ПТУ). Тоді напевно удалося б уникнути багатьох недоліків за які будуть, слушно чи ні, критикувати Автора. На жаль, так не сталося, тому проф. В. Вільчинському треба віддати визнання і вдячність за видання цього довідника.

Не чекаючи на оцінку „Leksykonu” ученими мужами, дозволяю собі, як читач, зробити кілька зауважень. По-перше, відсутність ілюстрацій зменшує візуальне сприймання читаного. Мабуть це було зумовлене фінансовими умовами. Треба жаліти, що в довіднику не знайшлися такі імена як – П. Алепський, Ю. Липа, Е. Ляссота чи о. Рянгабар зі своїм „Плачем по граду Кия”, а також письменник в Польщі – Ю. Гаврилюк, М. Лучак; не згадано також про журнал „Над Бугом і Нарвою”. Взагалі не багато присвячено місця пам’яткам української культури в Польщі, а її сліди таки є не малі в Кракові, Вісліці, Перемишлі, Холмі, Сандомирі, Любліні, Дрогичині та інших містах Польщі, не згадуючи про села. Напевно не все можна було вмістити в 2000 гасел, але коли знайшлися в „Leksykoni” такі гасла, як „антисемітизм” чи „сексуальне насильство над жінками” (якби ці явища були питомі тільки українській культурі, чи хочби більші ніж в світі взагалі), то можна було знайти місце і на згадані вище гасла. Напевно потрібно було згадати про Декларацію Лояльності Польщі складену віцемаршалком Сейму В. Мудрим в серпні 1939 року і акцес греко-кат. єпископа Прокофія Віжинського до Костюшковського повстання, адже було це перше в Польщі приєднання до повстання взагалі. Це теж належить в розумінні „Leksykonu” до культури політичної.

Є у „Leksykoni” гасло „rzeź humańska”, але вирване з контексту повстання, набирає іншого забарвлення підкріпленого „статистикою”. Це саме відноситься і до гасла „czystki etniczne” з покликанням на повість Г. Цибульського. Перше оспівав Т. Шевченко в „Гайдамаках”, а друге досі не дочекалось об’єктивного дослідження, хоч багато вже написано. Щоб читач прочитав дещо об’єктивного про ті події треба було б для рівноваги подати гасла: „Kazimierz Wielki” і

початок підбою українських земель (хочби за Я. Длугошом), трактат Андрушовський і трактат Ризький, що мало безпосередній вплив на формування української політичної думки і ... культури. Не дарма ж проповідник єзуїт Є. Млодзяновський сказав в XVII ст.: „Gdyby można było zebrać łzy, które lud uciśniony na Ukrainie wypłakał, to w tym morzu utopiłby się człowiek”. Треба думати, що таке зіставлення гасел відповідало би власне вумогом обiektywizmu, до якого відкликається сам Автор.

Є в „Leksykonie” і кілька неточностей мериторичних в окремих гаслах; ось деякі з них:

- С. Бандера не керував збройною боротьбою УПА, бо від липня 1941 року був ув'язнений німцями в кацеті;

- Василянський монаший чин заснований у IV ст., а не в XVII ст., як подає довідник;

- Церковні братства діяли також в Любліні, Холмі, Замостю, Дорогичині і інших містах;

- Іван Драч ніколи не був головою Світового Конгресу Українців;

- Греко-кат. Церква в Польщі має тільки одну митрополію, а не дві;

- Римо-кат. Костел в Україні має також Луцьку єпархію;

- Ляхи – історична назва Польщі і поляків znana вже в літописах Нестора, а не як реґіональна назва поляків.

В гаслі „університети” поминуто ліквідацію більшовиками у 1920 році всіх університетів в Україні, поновне відкриття наступило щойно 1934 року, що мало незаперечний вплив на стан освіти, а отже і розвиток культури. Здається, що належало згадати, що в Кам'янець Подільському університеті була в роках 1918-20 кафедра полоністики і юдаїстики, тоді самотньої на сході Європи. Це теж складова української культури.

Хотілося б думати, що тих кілька неточностей в окремих гаслах, а їх є дещо більше ніж згадано, є наслідком недоінформованості, браку вміння інформації між Україною і Польщею, зокрема якщо йдеться про сучасні історичні дослідження польсько-українських стосунків. З другої сторони треба думати, що деякі гасла „не культурного виміру”, якщо так можна їх назвати, потрапили до цього довідника, як кажуть, по енергії стереотипного думання про Україну і українців, яке, на жаль, ще покутує в польському суспільстві, як видно – в науковому також. Отже, висновок – треба активізувати польсько-українські наукові стосунки на всіх рівнях і у всіх царинах. Це завдання для українських учених в Польщі і в Україні.

Однак, думаю, в цілому належить оцінити появу „Leksykonu” на польському книжковому ринку як дуже потрібну і корисну позицію, бо він є такою малою криницею знань про Україну та її історію, зібрану в одній книжці-довідникові. Проф. В. Вільчинський є великим приятелем України. Пригадую, як весною 1989 року на одній конференції в WSP він заявив: „Za naszą wschodnią granicą następują wielkie zmiany i Ukraina w krótkim czasie odzyska swoją niepodległość.”

Січень 2001 року

Старий Полішук

Włodzimierz Wilczyński. Leksykon kultury ukraińskiej.
Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze.

65-069 Zielona Góra, pl. Słowiański 6. tel. (0-68) 320 24 39

Степан Семенюк

ПРИГАДАЙМО ІСТОРІЮ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

– жовтень, листопад і грудень

1.10.1187 – помер князь Ярослав Осмомисл, який утвердив кордон України на Дунаю.

1.10.1665 – гетьманом України обрано Петра Дорошенка.

5.10.1909 – народився поет Богдан Ігор Антонич.

5.10.1720 – російський цар Петро I заборонив видавати українські церковні книги без попереднього їх „согласія с велікоросійськими”.

7.10.1253 – коронація князя Данила Галицького в Дорогичині (на Підляшші).

10.10.1621 – гетьман Петро Сагайдачний переміг турків під Хотиним.

11.10.1968 – помер світової слави маляр-примітивіст Никифор Дровняк «НИКИФОР».

22-23.10.1938 – початок польської військової антиукраїнської диверсійної акції „ЛОМ” на Карпатській Україні в Чехословаччині.

14.10.1942 – День УПА. За наказом ОУН розпочато збройний виступ проти окупантів України.

14-22.10.1921 – у Києві відбувся Всеукраїнський Собор УАПЦ.

15.10.1959 – агент Москви Богдан Сташинський вбив голову Проводу ОУН Степана Бандеру.

25.10.1596 – у Бересті проголошено церковну унію з Римом.

19.10.1918 – у Львові створено Українську Національну Рад.

19-21.10.1947 – москалі вивезли на Сибір 150 тисяч українців.

23.10.1956 – вибухло повстання в Угорщині, розгромлене московськими військами (московські війська розгромили і угорську революцію 1848-1849 рр.).

1.11.1918 – „Збройний Чин”, українські війська зайняли Львів; початок польсько-української війни.

1.11.1944 – помер митрополит УГКЦ Андрій Шептицький.

3.11.1918 – Буковинське Віче в Чернівцях, за участю понад 10 тисяч делегатів, проголосило приєднання Буковини до Української держави – УНР.

4.11.1872 – народився письменник Богдан Лепкий.

5.11.1968 – у Києві самоспалився Василь Макух в протесті проти поневолення Москвою України.

6.11.1811 – народився письменник Маркіян Шашкевич.

6.11.1912 – помер композитор Микола Лисенко.

10.11.1709 – москалі зруйнували гетьманську столицю Батурин і впень вирізали всіх мешканців.

13.11.1924 – Вселенський патріарх надав автокефалію Православній Церкві в Польщі.

14.11.1918 – проголошено створення Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) на землях, що були під австро-мадярською окупацією. Тоді ж повсталася Східно-лемківська республіка як Сяниський комісаріат ЗУНР зі столицею в Команчі.

19.11.1698 – помер в московській неволі гетьман Петро Дорошенко.

- 21-23.11.1943 – Конференція поневолених Москвою народів, що відбулася з ініціативи ОУН на Волині (перший „З'їзд Народів” відбувся 21-29 вересня 1917 року в Києві).
- 22.11.1938 – Чехословаччина надала автономію Карпатській Україні-Русі. Відділи Української Національної Оборони реформовано в армію Карпатська Січ.
- 23.11.1921 – більшовики розстріляли 359 українських полонених вояків під Базаром на Житомирщині.
- 24.11.1934 – помер історик Михайло Грушевський, президент УНР.
- 25.11.1838 – народився письменник Іван Нечуй-Левицький, автор нарисів про Лемківщину „В Карпатах”.
- 27.11.1937 – московські більшовики розстріляли в тюрмі митрополита УАПЦ Василя Липківського.
- 27.11.1943 – велика битва УПА з німцями у Чорному Лісі.
- 28.11.1970 – більшовики замордували в Києві художницю Аллу Горську.
- листопад 1932 – москалі вивезли на Сибір 30 тисяч українців з Полтавської станиці на Кубані.
- під кінець 1945 – польська влада перебрала музей „Лемківщина” у Сяноці й перейменувала його на „Історичний музей”. Музей „Лемківщина” 1930 року заснував доктор Лев Гец.
- 1.12.1991 – відбувся всеукраїнський референдум, який утвердив проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України.
- 3.12.1722 – народився філософ Григорій Сковорода.
- 4.12.1803 – помер на Соловках останній кошовий Запорізької Січі Петро Калнишевський, проживши 112 років, в тому 25 років самотником у вежі без права виходу на божий світ, як „секретний в'язень”, куди був запроторений царицею Катериною II.
- 8.12.1868 – засновано товариство „Просвіта”.
- 9.12.1863 – народився письменник Борис Грінченко.
- 13.12.1963 – помер письменник Василь Симоненко.
- 14.12.1942 – Гестапо замордувало у Львові Івана Климова-Легенду, Крайового Провідника ОУН.
- 15.12.1934 – москалі розстріляли у Києві 28 українських письменників.
- 17.12.1917 – початок наїзду московських більшовиків на Україну.
- 18.12.1724 – помер в Петербурзі в тюрмі гетьман Павло Полуботок.
- 19.12.1240 – татаро-монголи хана Батия зруйнували Київ.
- 19.12.1870 – помер в селі Млини композитор Михайло Вербицький, автор мелодії гімну „Ще не вмерла України”.
- 21.12.1764 – цариця Катерина II ліквідувала Гетьманську державу в Україні.
- 23.12.1873 – у Львові засновано наукове товариство ім. Т. Шевченка.
- 1001 – за переказом, князь Володимир Великий передав Холмському соборові ікону Божої Матері, написану святим Лукою; тепер ікона знаходиться в Луцьку на Волині.

ВЕЛИЙНА ПОВІСТ

Велики і білі платки снігу легко окривали землю. Ден ставав коротшим а темна ніч скорше сходила помедже люди. А люде стали ся сумнішши, менше зо собом бесідували і цілком ся не усміхали. Студено і темно вкрадало ся до їх життя і серц. Штоденно переходили коло себе, але так обоятно якби ся взаємно не віділи. Світла котри долго розпроміняли каждую хижу тепер прудко гасли і ніч своїм довгим приодягом вкривала вшитких і вшитко. Лем една хижа в тім місті пробувала розсвітлити тоту темніст. Довго горіло світло в тій хижі і довго люде, што ту мешкали, не могли вснути. Били они бідни, але щасливи. Знали тішитися з того што мали і з того, же били разом. В недовгий час доткнуло їх велике нещастя: найменше з діточок – малий Ванцьо захворів. Тот веселий і збитний хлопец, котрий своїм сміхом веселив цілу хижу, лежав тепер тихенько хворий. Засмучени родиче закликали скоро лікаря, одного, а потім інчих. Та жаден не знав му помочи. Родиче тратили юж надію, же їх дітина може виздоровіти. Лем една бабуса міцно вірила і горячо ся о то молила. А зближалися якраз Різдвяни свята. Місто несподівано зачинало повертатися до життя. Люде скорше виходили з хиж і частіше усміхалися еден до другого. Каждый газда мав принести своїй родині зелену яличку, а каждая газдиня варила найкраще як знала пісну вечерю. Юж сама думка о святах і вшитких добрих хвилинах оживляла люди і справляла, што живо і весело забералися до роботи. Лем родиче Ванця сумно проживали тот час, праві забили, што бил то ден Різдва. Зобрали сили і з тяжким серцьом взялися до праці. Отец Ванця пригорблений своїм смутком пішов до ліса і як ніколи іщи приніос найкращу ялинку, котру спільно вшитки прибрали. Мати почала приготування вечері, та цілий час думала про Ванця. Неєдна силза пішла ей по лиці. Де Він Є, несподівано повіла голосно і сама зострашила ся своїх думок. Коли юж било готове сіли за стіл, а вшитки серця одчували едно бажання, але ніхто не смів виповісти го голосно. В тій самій хвилині хтоси несміло задуркав в двері, здивуваний отец отворив і вшитки взріли незнаного хдопа. Запросили го еднак до стола і вшитки зачали їсти вечерю. Разом з несподіваним гостьом до хижі вплинув спокій а завдяки його оповісти каждый забив про свою згризоту. Чловек тот виявився бити барз цікавом людином, котра дуже подорожувала по цілім світі, дуже віділа і дуже знала. Коли рано родиче хотіли запросити свого гостя на снідання, його юж не било. Барз їх то здивувало, але іщи барже здивило їх же і малого Ванця тіж неє на своїй постели. Їх дітина, дотепер барз хвора, бавила ся тепер весело. Як ся то стало не міг ніхто одгадувати. Тоті свята напевно били для них виняткови, нігда їх не забудут, нігда тіж не забудут свого гостя.

І до каждого з нас приходить такий винятковий гіст, лем чи все отверяє му свої двері?

Д. Г.

Лемківська культура на Любускій землі

17. листопада в Зеленій Горі розпочалися *Дні лемківської культури*, які zorganizував Любуский відділ Об'єднання Удраїнців у Польщі. Більша частина святкувань проходила в Музею Любуской землі в Зеленій Горі. З початку одбився вернісаж виставки Семана Барни з Варшави – „*Магічний світ Лемківщини*”. Виставка презентує фотографії чудових Лемківських церков і краєвидів, в Зеленій Горі, яку можна було оглядати до кінця грудня. По вернісажу своїм чудовим голосом захопила зібраних людей п. Богуслава Тарасевич, яка заспівала найгарніші Лемківські співанки і заохотила вшитких до спільного співу.

На науковій сесії, яка розпочалася по перерві, свої реферати представили: Марія Вавришин з Львова, Наталя Кляшторна з Києва, др Ярослав Мокляк з Кракова, Юрій Стажинський з Лігниць, проф. Андрій Ксенич, Ярослав Чухта, Олександра Яворницька з Зеленої Гори, Ірена Льєв з Охлі коло Зеленої Гори, Мирослав Пецух з Гожова. В перерві присутні могли ся пригостити кавом, чаєм, вином, тістом. Перший ден *Днів Лемківської Культури* завершив концерт „Кичери” в концертній салі Уряду Маршалковского.

Другого дня була посвячена о. Юліяном Гойняком Зеленогірська домівка ОУП і ОЛ та одбилася зустріч з представниками Амбасади України, Головної управи Об'єднання удраїнців у Польщі та Об'єднання лемків. На жаль, не міг ем бити другого дня на зеленогірських святкуваннях, але велика подяка для організаторів за великий труд, а головні для п. Стефанії Яворницької.

В неділю 18. листопада в Гожівским театрі одбилися *ІХ. Стрічи з лемківском культуром*. Од початку Стрічи організує гожівське Товаришиня лемків. В тим році били то спітканя головні з народньом музиком і проходили они майже п'ят годин. Виступили „Серенча” з Горлиц, „Древетня” з Любліна, „Кичера” з Лігниць, „Смерека” з Клішова, „Полянки” з Нової Всі Гродзиской та Юлія Дошна і Петро Муранка. Велике захопління викликала 10-літня Бася Груша зо Сквешини, яка граючи на акордіоні співала знани вшитким співанки. В пам'яті остає єднак передовсім Юлія Дошна, яка співаючи з глибини свого серця, проникала своїми піснями през цілу душу слухачів. Найбарже розогріли і розбавили публику „Древетня” і „Серенча”, які проявили справжній молодіжний темперамент. І очевидно славна на цілий світ „Кичера”. Мою увагу звернули тіж аматорски гурти „Полянки” і „Смерека”. „Полянки” презентували автентичний бойківський фольклор родом спід Устрик Долишніх (село Поляна) та незважаючи на барз зрілий вік еманували великим гірським темпераментом. Знана нам перше „Смерека” барз одмолодніла – в ансамблю красні співали тіж молоди дівчатка. В репертуарі колективу крім чисто лемківських співаночок найшлися рівнож пісні сучасної української естради. Свідчит то хибаль про того, же лемківство є інтегральні звязане з українством і того звязку не так скоро зорвати (як би того лакотри хотіли).

Мирослав Пецух

Продовження з № 4(35)

Іван Лешко

ІХ ЗБЕРЕГЛА ВІРА

Як я вже згадав до Пшемкова та околиць найбільше наших вірних депортовано з села **Перунки**, котра з Чирною творили одну парафію з двома церквами і парохом о. В. Дяком, який був не лише добрим священиком, вчителем але також патріотом свого народу, оборонцем своїх вірних парафіан. За це його не любили злодіє і ті, що звали себе „руссима”. Він знав дуже добре німецьку мову і це йому помагало захищати людей від німецьких окупантів. В тому часі ходили по селах злодіє, представлялися „руссима партизанами”, грабували майно і казали що воюють з окупантами. Найчастійше забирали худобу, з котрої робили м'ясні вироби, яких пізніше потайки продавали містечьким людям, щоби багатитися.

Пізною осінню 1943 року ті „партизанти” позабирали кілька ялівков господарям з Чирної, найбільше з господарки о. Василя, а до того як поверталися зі здобиччю через Перунку, недалеко Гути – Крижівки на перебудові жила дуже бідна, численна родина Бендиків і їм „партизани” забрали останню корову. Отець В. Дяк зголосив крадіж до Української поліції. Приїхали Січовики, ходили, питали, але злодіїв не знайшли. По тому о. Василь задумався і сказав потерпілим; „*якби тільки мені це зробили, то я би їм подарував, не шукав би справедливості, але як забрали останню корову бідній родині, а діти зістали без молока - мушу знайти злочинців*”. Тоді попросив ще „Гестапо” о пошукання злодіїв. Німецька поліція прибула з псом, котрий за слідом допровадив їх до Солотвин, де знайшлися докази крадіж. Зпосеред цілої групи „партизанів”, якими командував Поручідло, Гестаповці змогли піймати двох, яких змусили викопати яму на себе на горі Яворині над селам Поворозник і Криниця, де їх розстріляли і закопали.

Як перейшов фронт, за якийсь час, Поручідло зі своєю командою почали шукати о. Василя, щоби відплатитися за смерть товаришів але не могли його знайти бо о. Дяк мав зроблену криївку на піддаші плебанії і в ній ночував, а вони приїжджали пізнім вечером, щоб не стрінулися з селянами, бо їх (давних злодіїв) могли вони впізнати. Приїхали раз не знайшли, забрали те що їм сподобалося і від'їхали. Приїхали другий раз і знов шукали, перевертали все і поїхали тільки з загарбаним майном. Коли приїхали третій раз і після довгих пошуків відкрили замавскований сховок на стриху. Тоді страшно знущалися над о. В. Дяком. Пов'язали його як скотину, кинули до санок а сами посідали на ньому як околотку соломи і повезли до Криниці де його ув'язнено.

На горі Яворина відкопано гроби побитих німцями „партизанів”, а їх тіла перевезено до Криниці і похоронено на цвинтарі, на котрому є тепер похоронений Никифор Дровняк. Справлено їм величавий похорон, Отця Василя під наглядом МО змушено йти за труною, щоби принизити його гідність.

Отець Василь пережив велику трагедію, його в'язнено в Новому Санчі і Вісьнічу. Коли його звільнено (правдоподобно у жовтні 1947 р.) був дуже заляканий, всіх незнаних боявся, змінив ім'я та прізвище і почав працювати як римокатолицький священик в Весжбі біля Олави. В лютому 1955 р. його замордували бандити.

Перші роки нашого примусового перебування на „відзисканих землях” для нас – грекокатоліків не були (як деінде) страшно прикрими, хоч не мали ми свого священика

ані храму, але в Пшемкові ми зустріли добру людину, якою був парох римокатолицького костела, молодий віком кс. Адам Габрат і він в якійсь мірі заопікувався нами. На західні землі прибув десь з рязівського воєводства, то певно для нього наші люди не були чужинцями. Був він першим римокатолицьким парохом, який не боявся на наші більші свята для нас правити латинську Службу Божу. Ми на Різдво співали коляди, а на Великдень наші великодні пісні. Коли йому, його парафіяни (в більшості ті з „кресів”) закидали, що служить для ворогів, тоді він на проповідях для них з амбони рішуче вияснявав, що він як католицький священник, має обов'язок служити всім, що обряд латинський не є важливіший від грекокатолицького, бо вони є рівними. В школі на науці релігії наших дітей давав за приклад для поляків, бо лемківські учні знали добре свої молитви. В розмовах з нашими людьми, до яких часто любив заходити, все просив, щоб ми не падали духом і що наш обряд не може загинути. На жаль недовго він був парохом в Пшемкові. Довідались ми, що на новій парафії, хоч був доброго здоров'я, то нагло помер. Прийшов також для римокатолицького Костела тяжкий час. Тоді на пароха до Пшемкова призначено кс. Станіслава Камінського. Він так само як попередньо кс. Адам відправляв для нас латинські Служби Божі в наші свята.

Минали роки аж настав час по 1956 році, коли нам стало дещо легше жити. Почали діяти (хоч не без труднощів) наші перші грекокатолицькі станиці. Одною з них була Лігниця. Тут о. Володимир Гайдукевич почав правити вже наші Літургії. Початково з родиною замешкав у селі Генриків, біля Шпротави, а по якомусь часі в місті. Допомігав він місцевому деканові в римокатолицькому костелі. Оповідала мені п. Текля Б., яка довгі роки була при родині о. Гайдукевича, що йому початково часто докучали деякі римокатолицькі парафіяни і домагались, щоб він залишив родину або відійшов з парафії, але він відповів їм: „я прийняв дві святі Тайни і жодної присяги мені не вільно ламати”, Скарга дійшла аж до примаса Польщі кардинала А. Гльонда, а він рішуче наказав о. Володимирові сповняти далі священничі послуги і не лишати родину (справа актуальна також сьогодні). Коли в Шпротаві місцевий декан був ув'язнений (справа морально-кримінальна), тоді о. Гайдукевич сповняв його обов'язки, і з того часу нічого йому не закидали, а навіть полюбили його за справді християнську поведінку. Я сам був свідком, як група поляків дискутувала на тему – хто був найліпшим священником в Шпротаві, і всі вони признали, що о. Володимир; але один мав сумнів – „о. Гайдукевич в нас відправляв (в поляків), а потім пішов до українців”. Також мешканці Маломіц хвалили свого пароха Міхала (о. Михайло Вергун), і для нього не було жодного „але”, бо він був самотнім (овдовів ще в Брунарах), а для українців служив далеко (о тім його давні парафіяни не знали). Перший раз на Службі Божій, яку правив о. Гайдукевич в Лігниці в костелі св. Яцка, я був в 1957 році. Запамятав, що підчас цілої Літургії одна жінка плакала, потім спитала мене чи я знаю священника який правив Службу Божу. Я з задоволенням сказав, що я його добре знаю. Коли я ходив в школу, а потім працював у Шпротаві, часто заходив до родини о. Гайдукевича. З часом творилися нові наші станиці. Найближча від Пшемкова була в селі Лешно Дольне, де о. Володимир раз в місяці, вже після обіду, служив святу Літургію. В тому селі була тільки одна наша родина і то міцно спольонізована. На Богослуженнях було мало вірних, бо в сусідніх селах не було грекокатоликів. Парохом в тому селі був отець Ян Цісек. Належав він тоді до так званих „ксьондзів патріотів”, але для нас був дуже доброю людиною. По якомусь

часі о. Гайдукевич вистарався і нашу станицю з Лешна Д. Перенесено до Шпротави. Відправи там також були рідко і в пізніх годинах, бо отець тоді обслуговував інші станиці.

В Пшемкові ми старались, щоб і нам дозволено брати участь в нашій Літургії, але на перешкоді була місцева православна парафія і то вони дістали монополію на відправи у східному обряді. Десь під кінець 1958 року попросили ми місцевого римокатолицького пароха, щоб він запросив о. Гайдукевича, який відслужив би для нас Службу Божу. Ксьондз Камінський згодився і ми одної неділі вже брали участь у Безкровній Жертві. Вірних було мало і не мав хто співати, бо старші вже забули, а молоді не знали, не було молитовників.

(Продовження буде)

Антоніна Слота

НАША ВІРА І МОВА

Сидит пташок і нам ся призерат,
Смутно му, же аж очка заперат.
Сидит на голузці і трепле крильцями,
Знає добри, же згоди не є медже нами.

Наши вороги вшитко нам забрали,
А віру нашу зганьбили, - подоптали.
Старамеся іншим помагати,
А о нас не ма кому задбати.

Зят не хоче на нашу Службу ходити,
Невістка волит по-польски ся молити.
Внука будут, певно, в костелі хрестити,
А ми не можемеся їм нияк спротивити.

Видиме до чого тото вшитко провадит,
Син не свою дівчину нам припровадит.
Она пред слюбом, на вшиткося годит,
Але по слюбі юж до костела лем ходит.

Наших постив не хотят узнавати,
Бо в тим часі любляться забавляти.
Служби Божи їм барз довго трвают,
А они довго молитися не знають.

Вшитко, што наше їм не пасує,
А таке житя, все гонор руйнує.
Там в горах сонце би світило,
І житя з Богом би ся поправило.

Не дивуймеся, же таки родини,
Не хтят навет наши гори видіти.
Але чом, маме ся винародовити,
І о своїх прадідах так собі забити ?

Треба ся нам в груди вдарити,
І за вшитко Бога препросити.
Мусиме молитися за наши родини,
А не складати на інших вини.

Не дайме собі віри і мови одобрати,
Бо можна на віки щастя не мати.
Шануйме своє! а будут нас поважати,
І по наші віри і мові не будут доптати !

Продовження з № 3(35)

Іван Шафран

НАША НЕЩАСНА ЛЕМКІВСЬКА ДОЛЯ

Як я вже згадував на початку свого допису наше село Перунка знаходилося між селами Чирною, Берестом і Полянками. В Перунці була одна церква, святих мучеників Косми і Дам'яна. Всі селяни були греко-католиками. В 1928 р. прийшли агітатори православ'я зі сходу, котрих запросили ті, що в часі першої світової війни були полонені в Росії, як австрійські вояки. Вони дуже хвалили Росію і всі в 1945 р. виїхали до цього "раю".

Запрошені православні отці скликали зібрання, сказали людям, що вони не є греко-католиками а православними і почали навертати на православну віру. Першу Службу Божу відправили на старому цвинтарі де стояв тільки один громадський хрест, померлих від давня там не хоронили. Наступні Богослуження відбувалися у світлиці Сергія Бортничака, а що мала світлиця не могла помістити всіх людей, частина з них мусіла стояти на подвір'ї біля стайні в час Служби Божої, тому задумано перенестися з Богослуженнями до будинку школи.

Тою подією поділено мешканців села на дві частини, між якими запанувала незгода, не тільки між сусідами але часто і в родині. Більша частина селян стала православна, тому будинок школи замінено на православну часовню (діти перестали вчитися у школі) до часу побудови (з дерева громадського лісу) нової православної церкви в 1936 р.. Хто хотів посилати дітей до школи мусів їх провадити до села Берест. Під будову церкви поле офірували Татяна Бортничак і Тадей Федоршак, а під парафіальний дім – Григорій Кунцік.

Одного дня, коли церква була вже накрита бляхою, зірвалася велика буря, грім вдарив в велику баню, опалив стіну, злетів до землі, але церква не згоріла. Люди зажурилися і казали що це остереження перед ненавистю людей між собою. Коли вже почато відправляти в новопобудованій церкві богослужіння, то так як було майже по всі Лемківщині, де проходило пограбування греко-католицьких церков, тими, що перейшли на православ'я, в нашому селі також роблено спроби заберання церковних речей з давньої святині.

Одного разу зійшлися православні біля нашої церкви, зайшли до нашої хати і кажуть до тата щоби віддав їм ключі до церкви. Тато відповіли, що церковними ключами рядить парох о. Кузик. Тоді вони за ключами обшукали особисто тата але ключей не знайшли, бо тато сховали їх за пояс під холосні. По тому почали шукати ключей у всіх закутках хати, Незадовго приїхав з Чирної о. Кузик і тато віддали ключі пароху а він показав зібраним ключі від церкви і сказав, що він є господарем церкви і він тільки може відчинити церкву, якщо є така потреба. Забирати святі речі з церкви є великим гріхом і на це зізволити не може, бо, хочай б навіть хтось дарував їх до церкви, то вже сталися церковними і забирати їх не дасть. Після довшого пояснення српови о. Кузиком, зібрані розійшлися. Скінчилося на виповідях від зібраних кількох образливих речень проти отця і грекокатоликів.

Наступним разом прийшли всі здорові, православні мужчини, відкрили на дзвіниці найбільший 400 кг. дзвін. Тоді також приїхав о. парох. Тато тримали серце від дзвону і не хотіли віддати православним а о. Кузик каже; "Михале, хай візьмуть собі й серце від дзвону, коли дзвін вже заберуть, Ми не будемо дзвонити самим серцем а вони

також не будуть дзвонити дзвоном без серця. По закону вони самі його звернуть". Тоді православні повезли дзвін до своєї церкви. За той дзвін велися два роки судові розправи, вкінці суд у Варшаві вирішив віддати греко-католикам дзвін а православні за громадські гроші могли закупити новий о 600 кг. ваги.

На тих суперечках користали судді і адвокати а тратили лише самі громадяни. Як тепер бачимо, кому було це потрібне? – лише нашим ворогам.

Події тих роздорів залишилися також у психіці дітей. Коли по десятиках років пізніше споминали ми минуле, мій молодший брат сказав: "Будучи в третьому класі початкової школи, вчителі третього травня зібрали всіх дітей у чвірки і попровадили до православної церкви, В мене у думці появилися великі сумніви, чи мені йти до православної церкви можна – це ж гріх? (Нас грекокатоликів, православні часом прозивали "хруні" а ми їм у відповідь "кацапи"). Подумав, - може втечи? Але відразу пригадав, що це державне свято а православні учні скажуть вчителям, що я втік, батько буде мати клопоти, тому залишився у своїх сумнівах і пішов з всіма до церкви, перший раз у житті. Після якогось часу мої сумніви розві'ялися. Вертаємо з науки релігії, перед нами (можже 50 м. скорше) йшов наш катехит о. Василь Дяк і стринувся з православним отцем, Вони нормально привіталися, розмовляли і разом пішли далше. Від тоді я зрозумів, що тільки нерозумні люди можуть між собою ворогувати на вірах, та ще й інших дурити."

Сьогодні також хочуть нас національно поділити, пропонують нам навчання якогось "язика" а не української мови, щоби нас знову порізнити. Не шукаймо жодних поділів, тримаймося єдності, тож ми діти одної матері - Русі-України, яку охрестив св. Володимир Великий і до одного Бога молимося, тою самою мовою. Навчаймо своїх дітей рідної літературної мови, а не такої, яку напередодні другої світової війни впроваджено до шкіл на Лемківщині – "лемківські язик" (який не був зрозумілим навіть для лемківських дітей), але був противагою діяльності "Просвіти".

В 1933 р. на рішучу вимогу свідомих селян – грекокатоликів в Перунці урухомлено початкову школу (не в шкільному будинку), а в приватній хаті Порфірія Кузьм'яка, вчитель поляк - Земба замешкав у Марка Кузьм'яка. Земба часто питав нас, учнів, що означають декотрі слова написані в лемківському букварі - елементажу, бо так буквар називано, з якого ми вивчали азбуку.

Після закінчення побудови православної церкви, ми могли вчитися у школі. Тоді було вже двох вчителів – поляків, які намагалися зробити з нас польських патріотів. Навчали нас віршів типу; „Kto ty jesteś? – Polak mały! Jaki twój znak? – Orzeł biały!”, або; „Jedenastego listopada, słońce pięknie świeci. A w naszej szkole zebrali się, wszystkie polskie dzieci”. А, у нашій школі не було навіть одної польської дитини, тому, що в селі не проживала ні одна польська родина, тільки двоє самотніх вчителів.

На державні свята, всі учні мусіли вбиратися святочно і прийти до школи без книжок. В школі уставляли нас в ряди, відбувався апель, заспівано польський гімн і маршували всі до православної церкви. Там о. Кузмич відправляв Богослужбу за польську владу а ми покійно слухали. По відправі знова в колоні повертали до школи. По патріотичній промові вчителів, часом дозволено нам, старшим учням погратись м'ячем, а молодшим в дитячі забави.

В 1935 – 1937 р. у Перунці проведено комасацію ґрунтів. Була це важна подія, поля приділяно корисно, так щоби не треба було до них далеко доїжджати. Ми по комасації одержали все поле на рівнині в одній площі, прямокутнику, зближеному до квадрату, на котрому стояли всі наші будинки. Тільки один гектар лісу був в іншому місці і один га. поля на горі Кругле у стику границь між хотаром Береста, Полян і Перунки. Це поле було призначене під управу бараболі і лубіну, бо було піскове.

З приводу комасації частина бідніших селян перенеслася поза село на т.з “перебудову”. А то з тої причини, що там одержали більше поля, на котрому поставили хати і там проживали. З того приводу село розрослося і було в ньому 130 хат.

Кінцем серпня 1939 р. керівник початкової школи Земба доконав в шкільному будинку провокації. Нічною порою позривав зі стін портрети представників польської влади і гербу – годла та знищив їх на підлозі. Ранком повідомив Поліцію і Староство в Новому Санчі. Приїхали до села представники Староства, Прокуратури і Поліція. Робили слідство, але винуватих не знайшли і нікого до Картузької Берези не вивезли, хоч такий задум був провокатора.

За кілька днів розпочалася страшна, друга світова війна. Німецькі окупанти вивезли багато людей на примусові праці в Німеччину, а опорних забирали в концентраційні табори, частину арештованих розстріляли.

Мимо терору, завдяки УДК в Кракові наше шкільництво розвивалося. Початкові школи стали вповні українськими, в Криницькій діяла УВС, підготовлювала вчительські кадри для початкових шкіл і дитсадків Лемківщини.

В 1940 р. в нашому селі знайшлися також люди, що хотіли виїхати до Радянського союзу (Петро Щипчик, Петро Кузьм’як, Сергій Бортничак, Григорій Цідило), але до цього не дійшло, бо на написане письмо до Москви, не одержали відповіді, а Гітлер розпочав війну з РССР.

Ці самі активісти, що прагнули виїхати в Росію 1940 р. скоро по закінченню війни у 1945 р. почали за прикладом інших сіл заходити о виїзд до Радянського Союзу, але, як казали далеко в Росію, якнайдалше від українців, бо там будуть жити всі однаково у великому достатку.

У липні, коли я повернув з Ч.А. ті русофіли були вже готові до виїзду. НКВД зізволило їм утворити міліцію – власну охорону, яку узброєно а вона докоряла тим, що постановили не виїжджати. Тиждень перед виїздом вивезли пачки до залізничної спанції в Грибові, котрих стерегла згадана міліція. Комендантом її був Яків Шафран родом з Білцарової (не наш племінник). Він казав, що як будуть вже виїжджати з села постараться постріляти до тих, котрі рішуче одраджували виїхати людям з Перунки до Росії. Напередодні виїзду Яків роблячі пробні вистріли, стрілив з недалекої віддалі до каменя, з якого відприск вдарив йому в очі. З тої причини не виконав задуманого діла, виїхав сліпий, не побачивши нікого з тих що постановили не виїжджати.

Після 7 днів, всі записані з Перунки (30 родин) на виїзд, виїхали на східні терени Радянської України у Кіровоградську область, звідки пішком повертали в західні області України. Втративши цілий добуток свого життя багато з них не дочекали того, щоби повернутися разом з близькими їм особами, повмирили по дорозі. Таким добром порадували обмануті русофіли, тих, що їм увірили – “правду о руським раю”.

Після того делегати також опустили наше село і здавалося, що вже запанував спокій між селянами, але за

два тижні пізніше з’явилися в Перунці інші делегати і почали стосувати насильницькі форми запису на виїзд до Радянського союзу. Замешкали у найкращій хаті, казали себе добре годувати, ходили по хатах, бо хотіли довідатися котрі господарі є найбільш опорні на виїзд, часто скликували зібрання селян і намовляли на виїзд. Люди не хотіли писатися. Було й таке, що хтось записався а другого дня просив виписатися. Тоді делегати зажадали викупу а це коштувало багато горілки. По якомусь часі делегати від’їхали.

Третього дня по виїзді делегатів прибули до Перунки урядники Гміни з польською міліцією з Тилича, скликали збори і розказали людям, щоби селяни взялися до відбудови села по війні, що треба упорядити все поле по тих, що виїхали до Росії, за котре буде невелика державна оплата. На зборах вибрано солтиса села – Івана Кунціка.

Після кількох місяців прибула до села зі староства у Новому Санчі комісія, оглянула порожні хати по переселенцях, старі продавали на опал, а кращі приділяли тим, що не мали власних хат. За наділені хати нові властители мали сплачувати ратами. Господарі почали все поле обрабляти, в опущених хатах замешкали односельчани, часто родина тих, що виїхали. В хаті Григорія Цідили замешкав Миколай Олесневич, Никифора Мерени – Теодозія Мерена. Село ожило, люди тішилися, що все горе закінчилось. Молодь в селі організувала культурне життя, відбувалися товариські спіткання, танцювальні забави. Декотрі оплакували тих, що, ще не повернули з війни, чи з невільничих робіт, колишнього окупанта, бо не знали чи вони ще між живими.

У квітні 1946 року втретє завітали делегати вербувати людей на виїзд до Радянського союзу. Скликувано зібрання майже щоденно на протязі двох тижнів. На одних чергових зборах делегати пояснювали: якщо хтось запишеться на виїзд до Росії буде звільнений з контингенту м’яса для польського війська, а хто не запишеться буде мусів віддати корову. Як перша, наша сусідка каже: “мені спішиться, не маю часу, даю корову і не пишуюсь на виїзд”. Інший селянин каже: “я не маю корови, маю вівцю, то її віддаю”. Подібно поступили всі зібрані.

Другого дня делегати знова скликають збори, роблять список всіх господарів а кожний підписує, що не хоче виїхати до Радянської України. Прийшла черга на мене. Капітан питається мене чому тато не є на зборах? Я кажу, тато хворий а хтось з публіки пояснює, що я вже дорослий, служив у Червоній армії і повернув з фронту, то можу заступати тата. Капітан питається мене чи пишуюсь на виїзд. Я відповів, що коли нас демобілізувано сказано, що кожний з нас фронтовців може проживати де схоче у любій соціалістичній країні, бо тепер настала свобода проживання і всі народи об’єднуються в один Союз і я залишаюсь жити у рідному селі у Польщі. Тоді капітан сказав, що мене заарештують. Дальше всі підписали, що негодяться писати на виїзд і позістають у Польщі. Всім зібраним делегати казали розійтися а мене затримали. По короткій розмові капітан сказав: *Ми тебе пустимо але самі полячки тебе заарештують і не буде кому тебе боронити.*

На другий день скликано зібрання. Промовляли делегати і сказали: “*Ми на тому робимо чорний хрест, ви зістаєте у Польщі але і так ту не будете, вас полячки вивезуть, щоби заселити понімецьки землі*”. Делегати відїхали з добитком і більше вже не приїжджали.

Продовження буде

ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА КОЛОМУТНА

Чого коломутна? Кожний знає, як вода тече з-під явора, то є джерельном, а джерела природним правом сут чисти як сльоза, То аж потім коломутят ей “лихи люде” жеби добри било їм ловити несвої риби.

Як кажда пісня, так і тота є поезиом а поезія має своє право бити людском фантазиом, про кращий, або гірший світ в котрим жиєме. Але послушайте... Декотри наши “гамеричане” то значит лемки – поїхали до Києва, жеби разом з цілим українским народом одсвяткувати 10-ту річницю Незалежности - 24-го серпня 2001 р. Як одтамаль вернули, то нам оповідали, яка тота Україна гарда – “є богатство, красна хата, а в тій хаті всего є”. Люде весели – гостинни, гарді прибрани (нич не гірше як в Гамериці), лем того нелюбят, же на вулицях столиці, преважат російська мова, што нияк не долиця вільній Україні. О тій історичній події нашого народу, писали ту наши і ненаши газети, а навет на екрані телевизора виділи-зме фрагмент той гардой паради. В остатніх трьох числах “Нашого слова” а точно на “Лемківській сторінці” мали-зме приемніст прочитати репортаж Ярослава Трохановского п.з. “Там де широкий Дніпр пливе...” Єст то єден з найкращих дописив на “ЛС” за остатні роки, то оптимістична лемківська згода, якої нам так все бракує.

Славко пише літературном мовом, але по-своюому. Щира Тобі подяка дорогий земляче з рідної нам обом Білцареви за вшитко, як рівнож за літературне слово на “Лемківській сторінці”. З той причини закортіло мене зас написати короткий фелетон: “Тече вода з-під явора коломутна...”.

Тоту нашу, трагічну в коханю пісню “Лемковина” з Білянки заспівала 24-го серпня 2001 р. в Києві на Х. Форумі українців. Чого, в так веселий ден над Дніпром, довголітний диригент заспівав тоту сумну пісню? Хто, як хто, але п. Ярослав добри знає історію свого народу, бо сам нераз в своїм життю їмався прислівйовой “дошки”, жеби в бурячим, чужим морі ратувати не лем своє національне життя, але і других. Не озерався на більше слабих духом, зтероризованих окрутном “Віслом”, лем зачинав од себе, од дитячої мініатури материнского слова і чарівного “циганьского смика, од рідної пісні. Співав і грав по-свому всяди там, де інши боялися своей “бандерівской” тіни і повідали, же пориватся “з мотиком на сонце”, же більше нам пошкодит, як поможе. Співав і грав в тот страшний час, коли здавалося, же наш лемківський світ завалится на все в пропасть – потемніло Боже сонце, блідолиций місяц, символ людского кохання, мінився зимном ледяном брилом, а чиста жерельна вода “з-під явора” потекла коломутна (проти вшитких прав натури) по Бескиді. Нихто нам в тот страшний час не поміг, не кивнув пальцьом в нашій обороні, не мали-зме жадного приятеля в біді, бо одкаль, як сам могучий Дніпро стогнав в чужим ярмі, покірно обертав турбіни і коломутний плывув у синє море, щооби там своє горе забути – втопити на дні.

В такій політичній атмосфері, молодий абсолювент музичной школи Я. Трохановский постановив збудити лемків з примусового летаргу і заспівати голосно “трьома голосами” – “Тече вода з-під явора коломутна”, жеби ворог чув і знав, же жиєме і будеме жити. Но і заспівав, бо його віра в свій нарід біла сильніша од страху. При значній підтримці

тодішнього УСКТ, находит кількоро ентузіастив рідной пісні і по кількох репетициях в сельській світлиці, глухого шелесту селечка – дарує вигнанцям перший концерт на вигнаню. “За поляном чорна роля співають; молоди, а газдове і газдині, сміються, обтирают сльози (не розуміє нашу трагедію, тот хто ей не пережив) і разом з рідном пісньом та мислями летят в гори – “там, де жили лемки”. Втовди през розбите вікно з гуком впадат “бомба” (самородна петарда), шмарена польским “патріотом” медже малочисленну публіку. Крім легких задрапань, подертих кабатив і нагавок – нич нікому ся не стало, а лемки повіли; “страхи на ляхи” і допровадили свій міні-концерт до кінця. Як на диво, по тим глупим шовіністичним інциденті, до Ярославовой “Лемковини” зголосилося дуже нашой молодежи, В коротким часі повстав напавду гардий хор, котрий часто давав концерти на більше престижових сценах західной Польщи.

Про Ярославу “Лемковину” довідалася українська громада в Катовицях й запросила ей до себе. Катовичане барз тішилися концертом, же “наша пісня не вмере, не загине”, што аж з радости купили диригентови авто. Правда, біла то стара “дринда”, але Ярослав іщи пару років їздив ньом по горлицким Бескиді. Все добрим словом споминав катовичанив, же підтримали го духово і матеріально. – А потім били наши “Ватри” на рідній землі і на чужині. Біла краківська “Ротунда”, варшавська Музична філгармонія, Кошалінський анфітеатр, Лісова опера в Сопоті, виїзди до Канади і Америки. Хоц як – розмаїті било за довги роки культурной діяльності “Лемковини”. Свої люде тішилися ньом як одзисканим скарбом, метали ей під ноги квітя, але били і таки, што ненавиділи ей про саме тото, же співат їм правду в очи і метали їй під ноги колячу тернину.

Довги роки смотрили лемки на найблищий їм культурний світ, же подаст їм руку і витягне з того смердячого, шовіністичного багна, але надармо. Навет вільній юж Україні, треба било аж 10 років, жеби припомнула собі, што в недалеких західних Карпатах до гнеска живут ей діти і запросила їх до себе на гостину.

На крилах пісні полетів Ярослав зо своїма “лемчатами” там, “де дніпрови хвилі бють о кручі, де дримуть могутні дуби, а каштани мов свічки воскові, шумять вітром полиновим”. В глибокій задумі поклав свою музичну руку на Золоті Ворота, вклонися низенько Печерській лаврі, Золотоверхим соборам, Руським князям, Славутичу, про котрого не раз співав на чужій і рідній землі. Полетів в саме серце столиці, на Хрещатик, жеби почути Україну в “рідній мові”, пісні, слові Кобзаря. І, зас в його музичній душі урвалася найкраща голосова струна, коли загально почув мову чужой держави. Не знають – забули “невільничі діти” мову Кобзаря і заміст “серденька” в своїх грудях, дальше носят камін. То й прото “Лемковина” з Білянки на святкуваню Х-ліття Незалежности в Києві, заміст веселой – заспівала сумну лемківську пісню “Тече вода з-під явора коломутна ...”.

А, Дніпро хрещений, як газда могучий великого українского народу, плывув собі спокійно попри київські гори і весело плюскав хвилями о рідні кручі. Не ревів, не стогнав, бо і чого – бив зас вільний од “врага і супостата”, як перед віками, як вчера, так і днес в Х-річницю Незалежности.

Ватервліет, Н.Й. 10 грудня 2001 р.

Семан Мадзелян

Презераме стари фотоґрафії . . .

Тат'яна Дзядик з дочкою Варварою, с. Велика Верхомля в 1940 р. (Фото. з Архіву "Кичери" з Лігницьі)

Браття Лабовські з Великої Ростокі на фото. з 20-х років в Америці. (Фото. з Архіву "Кичери" з Лігницьі)

В середині сидить Параскевія Гарбера (Криницька) з Тилича, яка була видана за Семена Гарберу. Другий її муж був Кузьма Пастирнак. Може хтось розпізнає інші особи ?

Дівчата з с. Лабова - 30. рр. В середині Вікторія Кулянда.

і стари документи

POLSKA AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI

Nr 232/46.

Do

MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH
(Główny Przedstawiciel Rządu R.P.
dla spraw ewakuacji

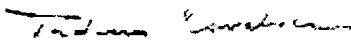
L U B L I N

W odpowiedzi na pismo z dn. 1.4. br. nr dz. 940/46/Be/K trudno jest odpowiedzieć dokładnie wobec nieokreśloności wyrażenia o „istocie” Łemków, zamieszkałych w powiatach sanockim, gorlickim i sądeckim. Rozumiejąc, że idzie o ich pochodzenie i dzisiejszą przynależność narodową, podaje się co następuje:

Co do pochodzenia Łemkowie są taką samą ludnością ruską, jak rdzenna ludność b.wschodniej Galicji, jeszcze dawniejszych województw ruskich; przyszli tu jednak później, w XV wieku, i to zamieszani po trosze z Rumunami, a osiedli w kraju, słabo zaludnionym przez Polaków; przymieszki te były widocznie dość słabe, skoro zwyciężył język małopolski, co prawda z silnymi wpływami polskimi. Wobec tego Łemkowie mówią dialektem nieco odrębnym od literackiego języka ukraińskiego, ale znacznie bliższym mu niż polskiemu. Narodowo zawsze uważali się za „Rusinów”, a kiedy przed półwieczem cała ludność ruska b.wschodniej Galicji uświadomiła się i zdeklarowała jako naród „ukraiński”, konserwatywni Łemkowie pozostali przy swojej starej nazwie Rusinów czy Rusnaków i okazywali przychyłność partii staroruskiej, wzdychającej do połączenia się jednak z jednym wielkim nierozłącznym narodem rosyjskim; stąd też poszła pewna podatność na agitację prawosławną, o wiele silniejsza, niż u „Ukraińców”. Z tego wynikało, że choć w stosunku do Polaków mniej szowinistyczni od nacjonalistycznych Ukraińców, mimo to wcale a wcale nie uważali się za Polaków, ale za część nierozdzielonego narodu ruskiego; w ostatnich czasach jednak wpływy „ukraińskie” rosły. Nigdy też przy wyborach Łemkowie nie głosowali na kandydatów polskich, nawet chłopskich, a w czasie okupacji hitlerowskiej nigdy się jej nie narażali. Jeżeli więc teraz „uważają się za Polaków”, to wyłącznie dlatego, że chcą zostać w Polsce. Jest to polskość najzupełniej koniunkturalna, szczerza chyba u nielicznych tam rzymskich katolików.

Literatura o Łemkach jest obfita.

W Krakowie, dnia 16 kwietnia 1946 r.

Sekretarz Generalny

Письмо Польської Академії мистецтв до Міністерства закордонних справ в справі пояснення національної приналежності лемків, що було аргументом їх депортації в акції “Вісла”. (документ з Архіву “Кичери” з Лігниць)

Спростування

Перепрошуємо п. Юрія Старинськго, директора Архіву “КИЧЕРА” за те, що забракло підпису під фотографією о. І. Полянського з учнями в Вороблику королівським 1935 р. поміщеною у “Ватрі” № 2-3(33-34), та старім документі “Дністер”. Ці фото-документи редакція одержала від Архіву “Кичера” з Лігниць, за що складаємо сердечну подяку п. Юрію Старинському.

Олександр Масник

ПРОЙДЕНИЙ ШЛЯХ

Босько — це одно з найбільших сіл Сяніцького повіту, засноване за часів Київської держави. Через село пропливає річка Вислік, на березі якої знаходяться руїни давнього замку. Ґрунти в тій околиці значно кращі, ніж у сусідніх селах. У 1945 році село мало 700 дворів, з яких 70% були українці, а решта поляки. Через село проходить залізниця, було дві школи, греко-католицька церква і костел. У 1912 році я народився у цьому прекрасному куточку Лемківщини

в селянській сім'ї. Навчався у рідному селі, а у 1933 році закінчив гімназію у м. Сяноці. У 1934 р. закінчив курси „Маслосоюзу“ у Стрию, а практику прохорив у Ходорові. У 1936 р. організував молочарню в Сяноку. З 1937 по 1939 р. в Любліні закінчив Педагогіч на вірмнію. У 1939 році повернувся до Боська. 10 вересня 1939 року німецька армія спалила центральну частину села, згоріло 45 будиноків і вбито 22 чоловік і одну жінку, в тому числі і чоловічого пороха о Михайла Величка — декана Романівського деканату. Я їздив у м. Лодзь купувати текстильні товари, передавав у місцевий кооператив для перерозподілу погорільцям.

У 1941 році працював заступником директора повітового Союзу кооперативів у Горлицях. У 1942 р. одержав посаду директора Районної молочарні в Криниці. Головним технологом був пан Такський, помічником технолога пан Сидоренко, колишній учасник визвольної боротьби в армії С. Петлюри. Головою надзірної Ради був пан Юліян Мінко — викладач біології Учителівської семінарії в Криниці, касиром пан Василь Попарюк — вчитель зі с. Солотвини.

В цей час в Криниці було багато інтелігенції, яка втікала від більшовиків. Допомогу при влаштуванні на роботу надавав УДК, головою якого був сотник пан О. Навроцький.

Матеріальне становище української інтелігенції було скрутне. Молочні продукти призначалися тільки для німців. Семінаристи там дозволяли відпускати тільки пісне молоко. В таких умовах я старався допомогти своїм людям і випускав їм молочні продукти / повне молоко, сметану і сир, а часом і масло / нелегально, що було великим ризиком для мене.

В Криниці я одружився з Анною Овсіюк, випускницею Учителівської семінарії. Маємо двох синів: Ігоря і Ярослава, трьох внуків.

Після переселення на Україну працював гол. бухгалтером в різних організаціях і заводах.

ДИТЯЧА СТОРІНКА

ВО ВИФЛЕЄМІ НИНІ НОВИНА

*А ясна зоря світу голосить –
Месія радість, щастя приносить*

Во Вифлеємі нині новина:

Пречиста Діва зродила Сина,

2. В яслах сповитий поміж бидляти

Спочив на снін Бог необнятий.

Вже Херувими славу співають,

Ангельські хори Пана вітають;

2. Пастир убогий несе, що може,

Щоб обдарити Дитятко Боже.

А ясна зоря світу голосить:

Месія радість, щастя приносить !

2. До Вифлеєму спішіть всі нині !

Бога вітайте в бідній Дитині !

За світлом зірки десь аж зі сходу,

Йдуть три владики княжого роду,

2. Золото-дари, кадило, миро

Враз з серцем щирим несуть в офіру.

Марія-Мати Сина леліє,

Йосиф старенкий пелени гріє,

2. А Цар всесвіту в зімні і болю

Благословить нас на кращу долю

Ісусе милий, ми не багаті,

Золота, дарів не можемо дати,

2. Но дар цінніший несе від мира

Це віра серця, це любов щира.

Глянь оком щирим, о Божий Сину,

На нашу землю, на Україну !

2. Зішли їй з неба дар превеликий,

Щоб Тя славила во вічні віки.

ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ !

Радісних Свят та Щасливого

Нового 2002 Року всім дітям

Бажає – Редакція "ВАТРИ"

* * * * *

$$\square + \square + 3 = 6$$

$$+ \quad + \quad + \quad +$$

$$4 - \square + \square = 4$$

$$+ \quad + \quad + \quad +$$

$$- \square + 9 - 7 = \square$$

$$=====$$

$$3 + 6 + \square = 10$$

МАТЕМАТИЧНА ХРЕСТІВКА

В порожні квадрати вписати цифри так
щоби повстали правильні розв'язання.

За властиві розв'язання чекають цікаві
книжкові нагороди.

Антоні Феціца

ЕКУМЕНІЧНЕ СВЯТО В ДУКЛІ

13 жовтня 2001 року, в церкві оо. Бернардинів в Дуклі, відбулася екуменічна Служба Божа присвячена пам'яті впадших в бою за Дуклянський перевал – вояків I і IV Українського фронту, словацької дивізії і німецьких військ. Служба Божа в українсько-візантійському обряді була відправлена ініціатором і організатором урочистостей о. капеланом Мироном Михайлишином, в порозумінні з послом України в Польщі, польовим єпископом Польського Війська, командиром польсько-українського батальйону миротворчих сил та бургомістром Дуклі. Співслужили священники українсько-візантійського обряду та отці капелани інших віросповідань. Екуменічний заклик проповіді та промов голосив, щоб „так, як вояки, незалежно від віросповідань, національності і політичних ідеологій, є рівні перед Богом, так і ми, які живемо тепер на цій землі, повинні пам'ятати, що ми є одним Божим людином”.

Блискучі багнети вояків почесної варти, які приймали участь в Літургії, та чудово, душевно співаючий літургійні пісні хор „Благовіст” зі Львова, підкреслювали винятковий характер урочистості. Після Святої Літургії директор Міської публічної бібліотеки в Сяноку Лешек Пухала виголосив реферат, в якому були представлені обставини битви за Дуклянський перевал. В рефераті було підкреслено, що в підвідділах 38 армії Радянського війська, яка у вересні 1944 року наступала від Кросна на Дуклянський перевал, служили численні сини Бойківщини і Лемківщини з дуклянської землі і околиць, та багато з них, з огляду на стратегію сталінських командирів, загинуло.

Підчас панахиди, яка відбулася назовні церкви, біля поставленого в 1997 році хреста присвяченого воякам, які загинули на дуклянській землі, багато людей плакало, згадуючи свої особисті трагічні пережиття. Панахида, яку відправив підполковник капелан Василь Галчик, була надзвичайно зворушливою. Священик пригадав зібраним, що померлі свідомі наших молитов. В кришталеву чистоту повітрі зазвучала сурма військового оркестру польсько-українського батальйону. Біля пам'ятника покладено квіти та

Бурмістр міста Дукля мгр Піотр Вітковський і секретар складають квіти для 75000 українців погиблих на Дуклянському перевалі під екуменічним хрестом поєднання посвяченим папою 10.VI.1997 р. Позаду хор „Благовіст” зі Львова

Панахида відправляна врочисто священниками різних конфесій.

зазвучала поезія Павла Стефанівського з Білянки, який задекламував свій вірш про трагедію малого народу шарпаного вітрами історії.

Потім учасники урочистості були запрошені на подвір'я місцевого музею, де військові кухарі почастили їх смачним гороховим супом і бігосом. Була нагода порозмовляти в колі приятелів і знайомих.

Варто підкреслити, що до часу описаної події, тільки словаки, щороку восені приїздили до Дуклі, щоб вшанувати пам'ять вояків Чехословацького корпусу (його командиром був Людвік Слобода) 38 армії Радянського війська, які загинули. Відтепер, завдяки ініціативі о. капелана дра Мирона Михайлишина, народилася нова традиція і осіннє свято погиблих в боях за Дуклянський перевал отримало міжнародний, екуменічний характер. Ця подія може також бути знаком нової ситуації третього тисячоліття, коли християнський світ об'єднує свої зусилля в обороні перед невідомими, новими загрозами – тероризмом.

Życze

zdrowych i pogodnych

Świąt Bożego Narodzenia

oraz

wszelkiej pomyślności

w nadchodzącym Nowym Roku

Antoni Fećca

Minister Kultury

Warszawa, grudzień 2001

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРІВ

До 75 ліття

Теодор Кузяк народився 24.12.1926 р. в селі Бортне, Горлицького повіту на Лемківщині. Початкову школу закінчив в рідним селі. В часі гітлерівської окупації вивезли його на примусові роботи до Німеччини. По поверненню з примусових робіт служив в Червоній армії і брав участь в фронтових боях. Демобілізований з війська не довго проживав в рідним селі, бо акція "Вісла" виганят вшитких бортнянів на понімецькі землі. На вигнанню працював в торгівлі в любінському повіті і по кільканадцятьох роках переноситься до міста Жешів, в котрим як керівник крамниці переробив 26 років, аж до виходу на пенсію.

Фецьо, бо так вшитки його називають, од малої дитини любив малювати, зпочатку вугликом на стіні, потім на табличці – рисіком, пізніше олівком в зошиті і вкінці олійними фарбами на полотні чи дощці. Його акварелі знаходяться в Лемківському музеї в Зиндрановій і в приватних колекціях.

Своїм малюванням не любить хвалити, мав лем кілька виставок своїх малюнків. Любується в писанню різних гумористичних оповідань з давнього і теперішнього життя лемків. Власним заходом видав свої твори п.з. "Давно, то были часы..." в двох томах (1999 і 2001), в більшості юж друкованих, протягом довгих років в "Нашим слові" і інших видавництвах.

Жичиме Ювілярови найперше доброго здоров'я, щастя, доброго гумору но і їщи дуже багато творчости для збогачиня нашої лемківської літератури.

Дай Вам Боже Многая і Благая Літа !

Редакція "Ватри" Головна управа ОЛ

ДО 65 ліття

Михайло Дзвінка народився 4 грудня 1936 р. селі Фльоринка Новосанчівського повіту. Кінцем червня 1947 р. в рамках депортаційної акції "Вісла", виселений з батьками до с. Байків Любінського повіту. Початкову школу закінчив в Рудній, а Педагогічний ліцей в 1958 р. в Лігницьі і поступив на українську філологію Вчительської студії у Щеціні. В часі навчання виходив до праці в порті, щоби доробити на утримання.

Після закінчення навчання у 1960 р. працював учителем в початковій школі в с. Лешно Ґурне. В 1961-1966 рр. Доповнював свою освіту у Вищій педагогічній школі в Ополі де отримав наукове звання магістра. Був діячем Спілки сільської молоді (ZMW) і редагував студентський часопис "ФАМА".

Від 1966–1967 працював лектором російської мови у Вчительській студії в Єленій Горі.

В 1967–1973 рр. був журналістом в редакції "Наше слово" і редагував "Лемківську сторінку". Треба нагадати, що в тому часі "ЛС" була за змістом і правописом найкращою. Пан Михайло є лемком і дуже добрим знавцем лемківської проблематики.

У 1972–1974 працював лектором російської мови в Головній школі планування і статистики у Варшаві.

В 1974 р. виїхав до Франції, а звідтам 1975 р. до США, де проживає до нинішнього дня. Там був власником

різних фірм (ресторану, продажу нерухомостей, галереї мистецтва).

М. Дзвінка написав декілька наукових і публіцистичних розвідок, опублікованих в "Нашому слові" і "Нашій культурі", а також монографічне дослідження "Література лемківського регіону" (Лемківщина, монографія), Нью-Йорк 1984. Тижневик "Народна воля" у січні 1997 р. помістив в п'яти частинах його проблемну статтю т.з. "ТРАГЕДІЯ; ГЕНОЦИД – СУД – РЕСТИТУЦІЯ, про вищу культуру грабіжників та про дружбу між народами".

З нагоди круглих роковин, бажаємо Пану Михайлу доброго здоров'я, щастя, всяких Господніх благ та багато сил до праці над дослідженням Лемківщини.

Редакція "ВАТРИ" Головна управа ОЛ

Семен Возняк

ЗИМА

Розпустила зима срібні коси
По тужливих, безлистих деревах
Та й ще перли над ними підносить
І дарує, немов королева.

Линут браття – музики троїсті,
Перший з них вже скрипить старим возом
І пішли у танок танцюристи,
Біла віхоля з лютим морозом,
Йде зима, мов весілля справляє,
Тільки сумно так скрипка заводить
Й молода з рідних гір не гуляє ...
Завагітніла сонцем, що сходить ...
Скоро зродиться Лада кохана
І так любо буде на весіллі ...
Синьоока прийде і жадана,
Скоро, скоро на луг пароділлi !

Та не вірить зима в сонце суще
І моргає знов скрипці і басу,
І гуде сніговиця ще дужче
В передсмертній агонії часу.

ПОДЯКА

Сердечно дякуємо Пану Григорію Пецуху з Закопаного за вплату 40,- зл. на видавничі потреби "ВАТРИ".

Перепрошуємо жертводавців з Канади за те, що забракло їх прізвищ в попередньому № "ВАТИ" а тільки помилково подано загальну суму 1.600 -, кан. долярів від ООЛ Канади. Ті що подарували були приватними особами. Подаємо їх прізвища:

- 1.Максим Маслей - 1.000,- канад. дол.
- 2.Марта Маслей - 250,- канад. дол.
- 3.Павло Фількевич - 250,- канад. дол.
- 4.Роман Маслей - 100,- канад. дол.

ПОСМЕРТНИ ЗГАДКИ

Ватервліст, Н. Й., вчасна осінь 2001

Американська українсько-лемківська діаспора ділиться сумном вістком з редакційом лемківського квартальника "Ватра", же 14-го серпня 2001 року одишов до вічності Григорій Буранич – син Кундрата і Анни з Трохановських. Григорій родився в заможній лемківській родині 6-го грудня 1912 року в селі Вафка грибівського округу. По 5-річній початковій школі родичі оддають його до української Бурси в Новім Санчі під опіку знаменитого теолога о. Кульчицького, котрий через довгих 8 років вищільює Грицькові любов до Бога і свого народу. По закінченню 8-літньої санчівської гімназії переходить спочатку до Перемишля, а пізніше до Кракова, де в Ягеллонському університеті студіює філософію теології.

Друга світова війна унеможливлять йому завершити розпочате діло. По зайняттю німцями Кракова вертат на свою рідну Вафку і активно працює над піднесенням культури і національної свідомості своїх селян. Німецькі фашисти видят в нім свого ворога – арештують і надовго заганяють за колючі драти Осьвенціма. Чи „кінське” здоровля, чи Божа воля – дозволяють дожити до отворення на остеж брами смерті.

І зас вертат на рідну Вафку, але тим разом не на довго. З незнаних нам причин переходить жити на Чехословаччину, де працює в дост високий урядовій адміністрації і має нагоду помагати нашим людям переслідуваням в Польщі переходити на захід Європи. За його підпільну діяльність суд Чехословаччини засуджує його на кару смерті. В другій інстанції злагоджує засуд на довічне ув'язнення. По довгих 14 роках на підставі амнестії виходить на волю. Тимчасом його няньо Кундрат померат на вигнанні нагло і несподівано підчас молитви в рідній церкві. Не витримало серце так тяжкої долі. Його мама Анна по смерті мужа переходить жити до свого краю народження – Америки. Єй син, доволітній політичний в'язень Григорій, без будь якого громадянства находит маму в долині Гадсону в невеликим містечку Коговз, Н. Й.

Покійного Григорія запам'ятав см іщи підлітком, як то раз в морозну місячну ніч пришли до нашого села на вечірку „Федори” з Вафки, котрих режисером був студент Григорій Буранич. Видів см перед тим і потім ту драму, але тот в його обробці була найкраща. В своїм житті стрінув см того незвичайного лемка кілька разів, але на коротко. Зняв шапку, поздоровив і пішов дальше. В 1985 році бив см гостем в його хижі. На заслуженім відпочинку мешкав самітно в домі сеньора, де мав вшитки потрібні вигоди. Його невелике помешкання до половини було „завалене” пакунками, котрі приготавляв на „експорт” родині, приятелям, а навіть знайомим в Польщі. Тішився кожним листом подяки і зас посилав „замовлений” товар своїм близьким. Гостив ня широ, як свого близького краяна, добром кавом, солодким і оповідав – оповідав о недолі нашого народу, о добрих і злих людях. І зас виділисмеса коротким пробліском на декотрих важніших українських імпрезах, похоронах – стискали руки щирим поздоровлінням і зас розходилися в надії.

Пришов см зас в ясний серпневий день під його дубову „хижу” помолитися за його праведну душу, котра вінцями квітів прощала нас на віки. Похоронну Службу Богу відправив о. Марущак при помочі місцевого церковного хору в церкві св. Петра і Павла в місті Коговз, Н. Й. Прощальне слово в похороннім домі як і в церкві, зворушливо до сліз, повіла пані Марія Копистянська з Лонг-Айлен, дочка сестри покійного – Стефанії. Прощала покійного найближча родина, давні селяни з Вафки і дуже-дуже таких як я – його приятелів.

Спочив на віки Григорій Буранич рядом коло своєї мами Анни, в близькім сусідстві рідного брата Богдана на українським цвинтарі св. Петра і Павла в місті Коговз, Н. Й.

Вічна Йому пам'ять.

СЕРЦЕ ЗОМЛІЛО

Бо вже не плачу...

Т. Шевченко

Її мужнє серце, здавалося, було завжди переповнене болем. Але рідко хто зауважив у Перемишлі, аби Ольга Петик (з хати Хиляк) плакала при людях. Радше щось клекотіло в грудях, рвалося, а стогону – не було. І ось все упокоїлося раптом у Бозі 12 листопада 2001 року: відійшла у Вічність Ольга

Петик на 80-му році життя, полишивши в самотині чотири стіни скромної оселі на вулиці Опалінського. Там, у мальовничому урочищі, що прилягає журавлиними крилами до княжого града, судилося автору цих рядків неодноразово бувати й дитинною радістю прилучатися до поезії, яку так солодко декламувала з пам'яті Ольга Петик. На жаль не всі, навіть у Перемишлі, добре знали про те, що на вулиці Опалінського понад двадцять літ жила поетеса, авторка двох досі виданих книжок – збірки оригінальних творів „Ми – без хати” (Львів, 1995) та перекладного видання „До тебе, Україно, пісню прийду” (Варшава – Львів, 2000). Як названі публікації, так і десятки ще невидрукованих рукописів – поезій, оповідань, низки драматичних творів, без сумніву, однозначно свідчать про неабиякий творчий потенціал Небіжичиці. „... В серці, що було – зомліло, спалахує Любов!” – отак стверджувала

блаженної пам'яті Ольга Петик у вірші „Не ридай, мати, наді мною...”. І таких знахідок – розсипаний мак у її художньому зажинку, що – будьмо певні – прийде ще до читача, якщо останній не втратить відчуття спраги до краси слова й збереже екологію душі...

Ольга Петик народилася 15 серпня 1922 року в сім'ї лісничого, неподалік од ушавленої генієм Никифора Криниць, в містечку Мушина. Навчалася в гімназії та ліцею у Новому Санчі. В 1940 році отримала атестат зрілості. Після війни продовжувала навчання в Ягеллонському університеті у Кракові. Лемківщина була для неї найпишнішою рожею на вкраїнському килимі. На тому килимі вписане її ім'я, бо завжди і повсюди невтомно трудилася для рідного народу. Хто знає, може тому 15 листопада, коли о 14-ій годині залунали молитви над свіжою домовиною, там, у Небі, розступилися хмари – сонце притулилося до цвинтарної каплиці... Відправив панахиду та виголосив прощальну проповідь о. протосинкел Євген Попович, увиразнивши заслуги Покійної перед Всевишнім, Україною та сущими на землі. А ті, хто був позначений горем печалі, схилив голови перед вимученим хворобами прахом. Відтак остання дорога – гробниця, на якій виписані імена Петра Петика (1918 – 1989) та Ольги Петик...

Лягли живі квіти, а поміж ними, ой, на вітрах, лагідно тремтіла китиця червоної калини, ледь-ледь затіняючи славний образ сотника УГА Теодора Гоzi (1882 – 1934). Відтепер всі троє мають для вічного відпочинку спільне місце в одній гробниці, творячи в інших, невидимих світах, погідне полотно срібної пам'яті для живих...

Вічна їй пам'ять!

Проф. Микола Зимомря

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Вельмишашовний п. Шафран!

Дуже дякую за "ВАТРУ". Я Вам писала в попередньому листі, що люблю читати ваш журнал і дуже вдячна Вам за пересилання. Я цікаво і з приємністю його читаю. Велика честь і шана Вам, що видаєте таку перекрасну "ВАТРУ".

ХИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ! СЛАВИМО ЙОГО!

Величко Марія – Львів

* * *

(...) Дякую за кварталник "ВАТРА" № 4(35) від жовтня 2001р.

В тому номері я перечитав гарну статтю Івана Лешка під заголовком "Іх зберегла віра". І. Лешко є сином Григорія Лешка, брата моєї мами. Він пише про моє рідне село Фльоринку і монахів Студитів, яки мали монастир у Фльоринці.

Я також писав свої спомини про Студитів у Фльоринці, кілька років тому - надруковане у (*Вампи № 1(2)*). Правдою є те, що без монахів "Студитів" не було би мене в Закопаному. Монахи Студити весною 1937 р. завезли мене до Львова і там в палаті митрополита Андрія Шептицького представили мене Ігуменови монастиря отців Студитів – Клементійови Шептицькому а він прийняв мене до монастиря. "*Захисту сиріт*". Там здобував я кравецьку освіту протягом двох років і продовжував навчання в початковій школі. Вчителем був Микола Дюк, український патріот. Від нього я почув багато доброго про Україну.

Восені 1939 р. удалося мені вернути до могого рідного села Фльоринки. Мав я вже свідоцтво закінчення шостої класи початкової школи, яке приготував М. Дюк. На підставі якого прийняли мене в 1946 р. до артистичної школи в Закопаному. Після її закінчення я вступив до артистичної Академії у Варшаву і так став вчителем та різбарем. Тому так багато завдячую отцям Студитам

Пересилаю сердечне вітання.

Закопане, 5. Листопада 2001 р.

Григорій Пецух

* * *

Дорогий, вельмишашовний Пане Шафран,

Серцем дякую Вам за публікацію мого матеріалу про Ярослава Грицьковяна. Винятково радію, бо то справжнє щастя, що Вам вдалося зберегти видання "ВАТРИ" допоки вона горить, до того часу Лемківське небо живе і його далеко видно...

Ваш кварталник посилаю в Україну, де на "Ватру" чекають не тільки лемки...

Зі словами правдивої пошани та вдячності.

Кошалін, 16 листопада 2001 р.

проф. Микола Зимомря

* * *

Шановний крайне редакторе п. Петро !

Передусім я щиро вибачаюсь перед Вами, що не можу написати цього листа чистою лемківською мовою (говіркою), бо я навчався в школі і закінчив Університет на Україні. Після того працював 30 років викладачем у Львівському державному університеті – "Львівська Політехніка", звідки й вийшов на пенсію.

Про змістовний і для мене дуже повчальний журнал "ВАТРА", який переніс мене на дорогу мені Лемківщину, де пройшло моє дитинство, я довідався навесні ц.р. Я мав розмову з п. Ольгою Вовк, яка дала мені прочитати декілька номерів кварталника "ВАТРА", а в № 4(31) за жовтень 2000 року, де більшість матеріалу написана про "Лемківську Ватру" в селі Ждиня, вона мені подобалася. За це я її дуже вдячний. Мені ці події дуже приємні бо я сам ждинянин і був присутнім на XIV "Лемківській Ватрі". І тому мені ще приємніше те, що Ватра відбувається в Ягнячому за потічком, на полі моїх батьків, де я народився.

Ви Пане редакторе Петре працюєте над дуже дорожчим журналом "ВАТРА". Хоч маєте фінансові труднощі, але редагування "Ватри", це велика справа і праця для рідної Лемківщини, Лемки є по всьому світі й лемківські ватри проходять на Лемківщині, Україні, Канаді і в Америці. Порівняймо, як пишеться в вірші Івана Русенка:

"Вороги гварят: Лемків ніт,

Лемковина уж капут.

А преціж видит цілий світ,

Же лемки живють. Лемки сут.

Напишіть мені, будь ласка, чи я можу виписати і отримувати у Львові ваш чудовий кварталник "Ватра", бо тільки в ньому я можу дещо прочитати про рідні мої села і події, які відбуваються в них, на рідній лемківській говірці "мові"), бо, як говорять в нашому народі, гори притягують свій нарід до себе, або як написав О. Духнович:

"Ту мене мати породила,

Солодким молоком кормила,

Ту хочу жити, умирати,

Де жили мій отець і мати.

Журналами "Ватра" дуже интересується моя дружина, яка з них довідується про історію нашого народу. Тепер вона читас книжку Марії Остромири "Лемківщина в огні".

Деякі зацікавлені мої знайомі просили довідатися, який кошт висилки одного примірника до Львова, на Україну?

З подякою і повагою до Вас, ждинянин, зі Львова - Петро Дзямба.

Від Редакції:

Сердечно дякуємо за листа і відповідаємо на запитання. Висилка поштою дуже дорога і за один примірник "Ватра" виносить 2,90 зл., а як додамо ціну журналу 3.- зл, разом буде майже 6.- зл.

СПРОСТУВАННЯ

У "ВАТРИ" № 4(35), ст. 25, "Лемківська молитва" написано:

"Посмот на нас милий Боже,

На нас лемків безталантних".

Повинно бути:

"Посмот на нас милий Боже,

На нас лемків безталанних".

За помилку перепрошуємо автора і читачів.

ЛЕМКІВСКА ХРОНІКА

- 3.10. В Ґожові, в воевідській бібліотеці організовано конференцію присвячену національним меншинам, в якій від ОУП і ОЛ брала участь Лідія Ковальська, голова гуртка ОЛ в Ґожові.
- 3.10. Рада Ґміни Устя Горлицьке (Руске) перший раз по війні вибрала війтом лемка - Дмитра Ридзанича.
- 4.10. Голова ОЛ Ш. Гладик брав участь в спітканю в МВСiA присвяченому справам шкільництва на Лемківщині, а також в Уряді до справ культури фізичної і спорту – де обговорено орнанізуваня VIII. Лемківской спартакиади.
- 14.10. В Білянці святковано храмове свято Покрови Пресвятої Богородиці. Празнични Богослужиня возглавляв Високопреосвященний влади́ка Адам.
- 14.10. В Горлицях святкувано Х-ліття створеня нового Стоваришиня „Руска бурса” на зміненим передвоєнним статуті Русської Бурси. З артистичном програмом виступив ансамбль „Лемковина” під керівництвом Я. Трохановского з Білянки.
- 27.10. В усянській церкві св. Параскевії дуже урочисто празнични – кermешови Богослужиня одправили отці: І. Піпка (крини́цький парох і декан), П. Гутко (з Горлиць), В. Стойка (з Ярослава), М. Михайлишин (капелян ПВ), П. Павлище (з Лоси), П. Сивец (з Новиці), еромонахи: Венедикт (ігумен Святоуспенської Угнівської лаври), Всеволод (з Угно́ва), Яків (місцевий парох з Монашій станиці Висова). Бив присутний місцевий римо-кат. кс. Капунт.
- 28.10. В Висові Стоваришиня лемків і Стоваришиня РБ організували „Лемківску творчу осінь”.
- 31.10. В Кункові в церкві св. Луки празнични Богослужиня очолював влади́ка Адам.
- 3.11. В Лігніці Ансамбль пісні і танцю „КИЧЕРА” святкував ювілей Х-ліття діяльності. На святкуваню делегацію ОЛ очолював за-к голови Іван Трохановский.
- 8.11. У Львові організовано наукову музикологічну конференцію з нагоди 250 – й річниці уродин композитора Дмитра Бортянского (родовід, якого походить з Бортного) з участю представників Києва, Львова, Одеси, Луцька, Нового Йорку, а 9.11. в Горлицях з участю представників Польщі і України. 10.11. учасники конференції звиділи Бортне, осередок давного каменя́рства на Лемківщині і музейну церкву.
- 9.11. Окружний суд в Новим Санчи на невяним засіданю розглядав слідуючий раз справу привернення Никифорови церковного метрикального родоводу. Справу повернено до поновного полагоджия Судови в Мушині.
- 10.11. В Перемишлі святкувано 10-ліття „Шашкевичівки” – української школи, в якій вчится 264 учнів в початковій школі, гімназії і ліцеї. Є там тіж учні з Лемківщини.
- 10-11.11. У Львові проведено перши збори Крайового товариства „Лемківщина”. Головом товариства „Лемківщина” в Україні вибрано Александра Венгриновича. В зборах брав участ голова ОЛ Стефан Гладик.
- 15–19.11. В Будапешті проходив Х-ий з’їзд Європейского союзу українців. ОЛ репрезентував Стефан Лукачин – скарбник ГУ ОЛ. Об’єднання лемків прийнято на дійсного члена тої організації.
- 17-18.11. В Зелений Горі організовано Лемківски дни культури. В суботу одкрито в музеї виставу артистичних фотографії Семана Барни і проведено наукову конференцію п.н. „Хто ми лемки”. Доповіді читали: проф. Андрій Ксенич (Зеленогірський Університет), др Марія

Вавришин (Львівський Університет), др Ярослав Мокляк (ЯУ – Краків), мгр Наталя Кляшторна (Київський Університет), мгр Ярослав Чухта (ЯУ – Краків), мгр Александра Яворницька (Зеленогірський Університет), мгр Мирослав Пецух (Ґожівський музей і Познанський Університет), мгр Юрій Стажинський (Архів „Кичери” – Лігниця). В артистичній програмі виступила Б. Тарасевич а концертувала „Кичера” з Лігніці під керівництвом Ю. Стажинского.

ОЛ представляли: Стефан Гладик (голова ОЛ), Іван Трохановский (з-к голови ОЛ) Богдан Салей (секретар ГУ ОЛ) і Петро Шафран (член ГУ ОЛ і редактор „Ватри”)

- 18.11. В Ґожові Стоваришиня лемків організувало IX. Стрічу з лемківском культуром, в якій взяли участ: „Кичера” з Лігніці, „Серенча” з Горлиць, „Древутня” з Любліна, „Смерека” з Клішова, „Полянянки” з Нової Вси Ґродзіської, Юлія Дошна з Лосі і Петро Трохановский з Кри́ниці.
 - 19.11. З села Берест на постанову Римокатолицкої Тарнівської єпархії, римокатолики передали православній парафії в Горлицях дзвін „Косма і Дамян”, який до Береста бив привезений в 1947 році з розобраной православної церкви в Перунці (з поцерковного дерева осадники збудували селський дим культури, котрий стоїт на колишній прицерковній ділянці).
 - 28.11. В Кракові організовано наукову конференцію з нагоди 10-річя Катедри українстики Ягеллонского університети, яку очолює проф. Володимир Мокрий.
 - 28.11. Краківська Телевізія надала в центраальній програмі документальний фільм про лемківски ліси.
 - 2.12. В Устю керивництво ОЛ організувало лемківске спітканя, на котрим Стефан Гладик пояснив зобраним як можна адміністраційно старатися о зворот загарбаного майна в наслідок акції „Вісла”. З того приводу, што тоти неустанни стараня продовжуються понад 12 років а влада законодавча і виконавча ставится до наших проблем бездушно, вшитки присутни на зборах постановили, што треба написати протест до найвищих органів влади в Польщі. Таку петицію написано і зобрани ей підписали.
 - 6.12. В Варшаві голова ОЛ Стефан Гладик в Міністерстві рільництва і Міністерстві середовища перепровадив розмови о величині проблеми втраченого в 1947 р. майна і його зверненю в натурі властителям або спадкоємцям. Обесідувано тіж теперішній проєкт закону про реприватизацію.
 - 7-8.12 В Ґлівіцах в Домі польско-німецкого поєднання одбився семінар на тему європейского і польского законодавства й його перестериганя відносно національних меншин. ОЛ передставляв Стефан Гладик, який доказував посередню дискримінацію нашої меншини.
 - 8.12. В Бардіївові на Словаччині ЦР СРУ організувала ХХІХ. Огляд народних пісень – „МАКОВИЦЬКА СТРУНА”. Бив то концерт переможців регіональних конкурсів п.н. „СПІВИ МОЙОГО КРАЮ” (3 гір і долин). Концерт проходив в палацу спорту „Мир” в супроводі оркестри народних інструментів „ПУЛЬС” з Прішева. Програма концерту складалася з частин: 1. Піду я горами, 2. А хоч я маленька дробна, 3. Наші гості, 4. Мамко моя рідна, 5. Хтіл би-м ся женити, 6. Шугаю не бий ня, 7. Кед-зме на весілю. В кожний части виступило 5 – 11 співочих груп, (разом 47).
- Од ОЛ били запрошені і стринулися з керивництвом ЦР СРУС представники: Богдан Салей – секретар ГУ ОЛ, Стефан Лукачин – скарбник ГУ ОЛ і Петро Шафран – член ГУ ОЛ і ред. „Ватри”.

“ЛЕМКОВИНА” В КИЄВІ

1. Я. Трохановський кер. ансамблю “Лемковина”

2. Відпочинок перед концертом

3. Кандидат на запорожця

4. Пам'ятник Сагайдачного

5. Пам'ятник незалежності України

Фото Мирослав Трохановський

Фот: Семен Барна

Семен Барна народився 1940 році в с. Злоцьке на Лемківщині, закінчив Військову технічну Академію та післядипломні студії наукової і технічної фотографії на Варшавському Університеті. Тепер займається тільки художньою фотографією. В 1983 р. брав участь в науковій дослідницькій праці ПАН на Шніцбергені як фотограф. С. Барна свої фотографії виставляв в понад 30 виставах крайових і заграничних. Нагороджений кількома нагородами і медалями, член Об'єднання польських артистів фотографів (ZPAF).

Видає: Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków w Polsce, Bielanka 41, 38-311 Szymbark, tel. (0-18) 351-30-36, email: stefanhladyk@poczta.onet.pl. Редагує Колегія: Петро Шафран в.о. головного редактора, Василь Шлянта, Стефан Гладик, Александер Маслей. Ломка, технічне оформлення: FHU „LEBO”, ul. Legionów 3, 38-300 Gorlice, tel. (0-18) 353-78-77. Prenumerata na kraj i zagranicę przyjmuje Piotr Szafran, Hańczowa 8, 38-316 Wysowa, woj. Małopolskie, tel. (0-18) 353-21-45, email: szafranpiotr@poczta.onet.pl. Redakcja zastrzega sobie prawo skrytów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów. Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.